

Iturria: *Mendibururen idazlan argitaragabeak*, Sebastian Mendiburu
(Patxi Altunaren edizioa). Euskaltzaindia, 1982.

Klasikoen Gordailuan:
<http://klasikoak.armiarma.com/idazlanak/M/MendiburuFranzisko.htm>

S. FRANCISCO XAVIERREN BEDERATZ URRUNEKO IRAKUR-ALDIAK

Sebastian Mendiburu

Klasikoen Gordailuak egindako lanak oro dominio publikokoak dira,
eta, Jabego Intelektualaren Legearen arabera jatorrizko idazlanak
bestelako eskubiderik ez baleuka, nahi bezala erreproduzi daitezke.

Euskaldunen anitz erritan ta erriko itxe askotan egiten da S. Francisco Xavierren bederatz-urruna. Jesusen Konpañiko Elizan egiten den aldian, egiten dutenei egunoro ematen zaie S. Francisco Xavierren zer bait berri, ta beste Eliz ta itxeetan egiten dutenei ere eman dakien, egiñak dira urrengo irakur-al di guziak, eta egiñak, egun bakoitzerako berea. Irakur ditezke bederatz urruna baño len edo egin ondoan. Irakur ta adi ditez en lanik galzen ez dela, bederatz-urrun hau egin ditek e elkarri ditxekon bederatz jai-igandez. Zenbait erritan beinzat gis onetan egiten da Jesusen Biotz maitagarriena.

Lenbiziko eguneko irakur-aldia

Gaia: Andia da edozen idor-ekori lagunzeko
S. Francisco Xavierren eskua

Mirabilis Deus in sanctis suis. Ps. 67,36

S. Francisco Xavierren eskutik artu duten on bakoitzaren señaletan utzi balute guziak, aren aldar bazterrak arkituko lirake gaur milagro señaletan andiz ongi beteak. Ekuskizun txarmari ederrak dira, dio Salmari onak, bide batez eta beste bere Santu andiei Jangoikoak eragin diez(ten) gauzak eta guzien artean artako bezala berezi dituen Santu zenbaitenak. Aditu ta ekusi dugunaz Santu gauz andi-gille ta milagrari orietatik da mundu guziaren ta berezki euskaldun onen honrari S. Francisco Xavier; alakoak, ain andiak eta anbat dira Jangoiko maitagarriak munduko bazter guzietan eragin dionkan gauzak.

Hau egia dela zuk aisa siñistuko dezu idorreko bi bazterretan egin dituenak aditu ezker. Bestetan ill bazen ere, Indiko Goa deritzan erri batean arkitzen da S. Francisco Xavierren gorputza. Erri onetan bada Obispoa ta Obispoaren Probisor jaunak jakin nai izandu zuen zenbat ziran an bertan ta ango Obispaduko errietan S. Francisco Xavierrek egin zituen milagroak, bai ta zer milagro zen milagro bakoitza ere, ta laster arkitu zituen zortzi eun urte gutiren buruan Santu onek an egiñak, eta arkitu zuen Juezak bezala ekusi zituen zor eunak etzizala denbor labur berean Santuak an egin zituenen laurdenak ere, ta guzien kontua zuzentzeaz etsirik, utzi zuen bukatu bage bere egiteko ta lan luze hau.

Bada Goako milagro berak onenbat badira, Pesquerikoak, Malabarraren artekoak, Malakakoak, Cochinchinakoak, Japongo erreinu andietakoak, Mairuaren islakoak eta Santu bera ibilli zen an bertako beste isletakoak, erreinuetakoak eta bazterretakoak zenbat ote dira? Ez da erraz hau guk adiraztea. S. Francisco Xavier ill ezker ango bazter zenbaitetan sartu dira danesak. Danesen predikari herejeak onez ezin eramanez beren sermoietara S. Francisco Xavierrek Pesquerian bataiatu zituenen humeak, soldaduz beldurtu ta eraman zituzten zenbait aldiz beren elizara; baña aratzen ziran inditarrak arrizko gizonak balira baño geiago jasotzen etzuten herejeen hitz bakar bat ere.

Hau ekusi ta predikari herejeak esan zien bein inditar bere adilei: «Zergatik siñisten ez dezue nik esaten dudana?». «Zeren zuk egiten ez dezun Jangoikoaren legea emen erakutsi zuen S. Francisco Xavierrek egiten zuena», eranzun zioten Pesqueriko inditarrak. «Zer ez?», esan zien inditarrei danes predikariak. «Milagrorik ez», eranzun zioten predikari herejeari inditarrak; «eta ori», esan zioten oni zitxekola, «deneko gure predikari S. Francisco Xavierrek milagro ta milagro agerzen zigun behar bezalakoa ta zuzena zela erakusten zigun guzia. Ark ez bezalako gauzak erakusten dituzu zuk, baña erakusten dezunaren alde ez dezu oraindik milagro bat ere egin. Egizkitzu, bada, bein ark adiña milagro ta ekusiko dugu zuk diozuna artzeko utzi behar dugun edo ez S. Francisco Xavierrek emen erakutsia; baña milagrorik egiten ezpadezu, zure hitzik ezipaliz baño geiago ez dugu siñistuko».

Zenbat eta zenbat milagro, bada, S. Francisco Xavierrek gure lege santa erakutsi zuen inditarren eun erreinu ta geiagotan egin ote zituen, milagroka gauzak erakusten zituenak bezala? Nork hau adirazi? Guk dakiguna da S. Francisco Xavierrek bere eskuz bataiatu zituela millean milla ta berreun mil jentil, ta etzitzen bataiatu beragandik legeko misterio andiak ikasi zituztenen laurdenen laurdenak ere. Eta Indi beretan dabilztan misionistak gaztigatzen dutenaz, S. Francisco Xavierrek an len milagroak eta milagrok zeriozkala erakutsi zuen lege santa orain ere milagro berriz ta berriz zutik daduka, edo geroztik ere lege santa berak eskatzen dituen guziak egiten ta egiten hari da. Ekus zazu, bada, zenbat eta zenbat diran len ta gero an S. Francisco Xavierrek egin dituen gauz andi ta milagro txarmagarriak.

Indian izandu zena da munduko beste bazter guzietan ere S. Francisco Xavier ta bazter guzietan da an bezain milagraria. Calabriko erri txiki Potamon egin dituenak berak bete dute milagro liburu bat eta denbor ez luzean Juezak an bildu zituztenak badira berreun ta berrogei ta bi, ta beste errietan, probinzietan ta mundu guziko erreinu andietan egin dituenak bildu ezker, balirake libruak eunka betetzeko diña.

Anitz gisakoak izandu dira S. Francisco Xavierrek an ta emen egin dituen milagro ta gauz andiak eta guziak izandu dira eskatzen zituen beharrari zegozkanak. Hau zuk ekusteko agertuko dut orain bat edo beste. Zerbait ondasun zeraman soldadu bat utzi zuten bage itsas lapurrak eta zuenarekin batean bizia galtzeko beldurrez ontzitik itsasora saltatu ta igerian itsas bazterreta zen ta al zuen bidez bere burua estali ta asi zen eskean, ta eskean zebillela besteen artean arkitu zuen S. Francisco

Xavier aldi artan an predikatzen zebillena ta Jangoikoaren izenean eskatu zion zerbait.

Urrikariz eskua bere sorbaldan ezarri ta, Ez dut korradu bat ere, eranzun zion S. Francisco Xavierrek, eta begiak gero zerura jiratu, otoitz zerbait egin ta esan zion behartsu gaisoari: Jangoiko berak dizula oraingo zure beharrak eskatzen duena. Santuaren aotik hau aditu ta agur humil bat ari egin ta artu zuen soldadu behartsuak bere bidea bestetan billatzeko an arkitu etzuen, ta etzen luzaro egondu arkitu bage; bada aren ondotik kendu ta laster ots egin zion S. Francisco Xavierrek, eta hura aren aldetik kendu ezker, Santuaren sakelan egin edo utzi zituen Jangoikoak munduan egiten ziranak ez bezalako diru zenbait, eta an eskua sartu ta atera zituen urrezko ta zillarrezko berrogei ta amar ta eman ziozkan soldadu behartsuari esaten ziola: «Orra Jangoikoak bidaltzen dizun limosna; on dagizula; baña begira, nondik dezun ez esan mundukori bein ere».

Baña soldaduak hura artu ta bere pozarekin lasterkari eman ta asi zen ojuka esaten: «Milagroa, milagroa!»; ta hau ziola bazebillen pozez batetik bestera. «Zer milagro da, gizona?», galdetu zioten aditzen zutenak, «gaur zuk banatzen dezuna?». «Orain nerekin A. Francisco Xavierrek egin duen bab». «Zer egin du zurekin Santuak, gizona?» «Orra», erantzun zien, «nere beharra estaltzeko eman dit gizonak oraindik ekusi ez duen diru sall hau»; ta agertu zien diru guzia. Diru berria ekusi ta an arkitzen ziran merkatarik ta dirutan zekiten beste guziak esan zuten etzela munduan gis artako dirurik, ez eta diru ark bezain urte ta zillar ona zuenik ere, ta hura berak debozioz artu ta eman zioten zebillen dirutik beste anbat eta anitz geiago ta soldadu behartsuarentzat anditu zen S. Francisco Xavierren limos-milagroa.

Milagroko diruarekin atera zuen aldi onetan S. Francisco Xavierrek soldadu hau bere gabentz eta behar anditik eta beste batez besteren diruz estali zuen beste baten beharra ta gabentza; baña diru emalleak eman zion ta zuen diru guzia baño geiago balio zuen zeruko berri on bat ordan ez ematen ziola. Jangoikoa galtzeko bidetan arkitzen zen neskatz batena zen aldi onetan S. Francisco Xavierrek estali zuen beharra ta bere adiskide andi Pedro Belloren diruz estali zuen ark onen behar hau.

Bazekien S. Francisco Xavierrek zein andia zen Pedro Belloren urrikaltza ta aldi onetan argana joan ta eskatu zion egin oi zituen lanetatik baterako diru zati on bat, baña zenbatekorik agertu bage. Bere adiskide baten itxean ta kartak eskuan zituela arkitzen zen aldi artan Pedro Bello ta diruaren kutzako giltza atera ta hura eskura eman ta esan zion S. Fran-

cisco Xavierri joan ta ar zezala nai zuen guzia, ta gelditu zen bera jokatzan len bezala.

Bere giltzarekin joan ta artu zituen S. Francisco Xavierrek irur-eun dukat, zeren oriek ziran aldi artako neskatzaren beharrak eskatzen zituenak, eta bere giltza itzul-biurtu zionean, esan zion Pedro Bellori zenbat zen artu zuena; ta hau adituta ta «Zer?», esan zion Pedro Bellok, «miseri ori baizik ez? Kutxan bazeuden ogei ta amar milla dukat bezala ta giltza eman nizunean, erdiak bazen ere artuko zenituela uste nuen. Urrengo aldian laburtasun orrelakotan ez da nerekin zer ibilli».

«Esker milla, Pedro Bello», esan zion S. Francisco Xavierrek; «aldi onetan ez nituen irur-eun baizik behar ta irur-eunak ere irur edo amabost milla eman bazenizkit adiña estimatzen ditut; eta artu ditudan irur-eunena ez ezik, eman nai zenizkidan amabost millen saria ere egunen batez zuk Jangoikoaren eskutik zeruan artuko dezu; ta bertatik nik ematen dizudana da geroko berri on bat; eta ematen dizudan berria da bere zerurako Jangoikoak zaduzkan zori oneko gizona zarala ta ill baño len Jangoiko berak agerturik jakinen dezula zere ill denbora, ill zaitezen zerurako dagon doatsuari dagokan gisan ta zere neurri guziak ongi artu ta behar den eran ta gisan zere gauz guziak prestatzen dituzula».

Indiko ondasun guziak ekarri baliozka baño poz eta atsegintz andiagorekin artu zuen Pedro Bellok S. Francisco Xavierren zeruko berri hau, ta len ona bazen, zen bezala, hordu artatik asi zen agitz obetzen, aldi artaraño baño gauz on geiago ta agitz obe egiten, ta zituen ondasunak behartsu gaisoen artean ta beste gauz on askotan banatzen. Sosegantz andiak ta zerurako gauzak prestatzen hari zen gizona bezala bizitu zen anitz urtez, ta zartu ta gero, izandu zuen Jangoikoagandik bere ill egunaren berria.

Berri on onen eskerrak Jangoikoari eman ta zuzendu zituen itxeko bere gauzak eta bere ill-ortzirako ta ill-ondoko mezetarako behar zuena berezi-gelditu ta beste guzia zuzendu zuen Elizetara ta behartsu gaisoen eskura ta asi zen itxez itxe bere adiskide guziei azken adio esaten. Burutik irauzia zebillelako goganber-sospetxan sartu ziranak fit aski ta laster akordura ziran; bada ekusi zuten len bein ere baño akordu obean egiten zituela bere gauza guziak. Azkeneko bere egunetan etzuen konfesi-komunio, mez-entzute ta gauz onak eta onak egitea baizik egiten; ta zekien eguna etorri zenean, joan zen bere aide ta ezagun guziekin Elizara, eskatu zuen kanta zezatela illen meza. Hau asitzean etzin zen gorputz illak egoten ziran mai gañean, oial beltz bat gañetik zuela. Mez-azkeneko *Requiescat in pace* aditu ta kendu zioten gañeko oiala ta arkitu zuten illa.

Orra zer zen S. Francisco Xavier bizi zen aldian ere; orra zein eskerduna, orra zein milagraria idorrean bizi ziranekin. Horduan zena da orain ere ta bazoazke argana Jangoikoagandik behar dezuna erditsiko dizulako uste osoan. Baña zoaz, Pedro Bellok bezala bizitz on batekin eriotz on bat erdisteko asmoan. Bai arren, bai.

Bigarren eguneko irakur-aldia

Gaia: Andia da itsasoz dabiltzanei ongi egiteko
S. Francisco Xavierrek duen eskua

Mirabiles elationes maris. Ps. 68

Idorrean bizi diranak bizi dira anitz etsaien erdian, bada badira idorrean lapur gaistoak, badira suge izurdunak, badira artz-otsoak, badira dragoi itsusi, zakur amurratu, pozoi-belen, gos-egarri, egur-aldi agor ta bazterrak galtzen dituzten ubelde, arri, aize ta elementak, bai ta gizonari gaitz egiteko diran beste gauz anitz asko ere, ta gizonen baitan zenbait aldiz beintzat ez da arkitzen orrenbat gaitz-gai garaitzeko diña indar ta esku, ta garaituko badira, behar izaten da zerukoren baten laguntza.

Laguntz beraren beharrean arkitzen dira, eta gutitan ez, itsasoz dabiltzan mariñel ta beste zenbait ere; bada aizea ta itsasoa agitz aserretu ezkerro, laster ta fite edo anitz luzatu bage palakatzen ezpadira, ez da len edo gero ango olas-mendiperen batean lertzen ta ondatzen ez den ontzirik, eta ontzia lertu ta ondatu ezkerro, ondatu-galduak dira ontziko mariñelak eta beste guziak.

Aldi orietan ez ezik, aizerik ez dabillen aldian, ontzi-lema galtzen den aldian, ontzi gañeko zurak aizeak autsi ta eramaten dituen aldian, daramaten jan-edana aitzen den aldian ta era bereko beste aldi zenbaitez arkitzen dira ontziko gaisoak eriotz izugarriaren atzapar gogorrean, ta bazter guzietara begiak jiratuagatik, ura ta ura ta zerua baizik ekusten ez dutela, ta zerutik ezpada, laguntzarik uste ez dutela.

Idorreko behartsu-gaisoentzat, ekusi dugun bezain laguntzalle ona da S. Francisco Xavier, ta itsasokoentzat ez da bat ere laburragoa; bada bera ere itsasoz anitz aldi txar ekusia da, ta zeruko Santu guziak berak len izandu zituzten neketan ekusten dituztenei, artara ezkerro, laguntzen die gogo osoz ta guztiz ederki; ta emen bizi zenetik eta itsasoz bera zebillen alditik oitua dago S. Francisco Xavier milagrozkoko bere lan hau itsastar behartsu gaisoen alde egitera. Adi zazu ezperen.

Arkitzen zen bein S. Francisco Xavier Chin aldera zijean ontzi gizonen betean. Ur gañean ta urez ingurutua ibilliagatik ontzia, ura da ontziko gaisoak itsasorakoan lenenik billatzen duten ta kontuzena ontzian gordetzen duten gauza, zeren gazia den ta edateko ez ona itsas-ura ta itsas

bazterrera bage aitzen bada ontzian daramaten ur geza, egarritz iltzen diran ontziz dabilzanak. Galerak eta gabarrak eta txalupak eta itsas-ontzi txikiak bagabilzke arraunez batetik bestera itsasoan aizerik ez ibilliagatik; baña itsas-egoz ta mast-oialez, txoria egoz bezala, dabilzan ontzi andiak ez. Andietatik zen ta Santa Cruz zeritzan batl aldi onetan S. Francisco Xavierrek eta arekin zebiltzan itsastarrak zeramaten ontzia. Itsas erdian artu zuten ontzi hau kalm andiak edo aizerik bageko egunak eta egunak, eta anitz ur ontziko pip guzietan sartu bazuten ere, geiago ziran ontziko egardunak eta egunean bakoitzak guti edaten zuela ere, aitu zen guzia.

Al zuten guzian iraundu zuten ontziko gaisoak beren egarriarekin, baña gañetik agitz erretzen zituen eguzkiak eta barrindik beren egarriak, eta milagroz ezpazen, ezin iraunen zutela ekusi zutenean, guziak elkar artu ta bat batean joan ziran S. Francisco Xavierrengana, ta ingurutu ta erdi negarrezko hitzekin asi ziran esaten: «Aita Santua, ura, ura: Aita Santua, egarritz itotzen gara, ura, ura».

Ekusten zuena ekusi ta hau aditu horduko, «Ez, nere semeak, ez esaten die Santuak, ez du naiko Jangoikoak ur edangarri bagez emen zuek illak ekustea. Eskatu bakoitzak egiñaz damuturik bere bekatu guzien bar-kanza ta goazen, Jesusen Ama arteko arturik, urrikal dakigula berari eskatzer». Belaunikatzen da besteekin Santua ta esaten du Loretoko letania. Guziekin hau esan ta gelditzen da bera Jangoiko berari otoitz egiten. Baña agitz laburra izandu zen egin zion otoitza, zeren egardun gaisoak bazter guzietatik ots egiten zioten: «Ura laster, Aita Santua, ura, ura».

Ojuka zeudenez urrikaldurik jaiki zen bere otoitza utzi ta S. Francisco Xavier, ta guzien erditik ots egiten dio ontzi berean ta besteen artean an arkitzen zen Mahomaren legeko gizon bati ta esaten dio: «Ekazkitzue zuk eta zure legeko emen arkitzen zarazten guziok ontziko ur-ontzi ta pipa guziak». Ustuak zeuden guziak eta laster aski atera zituzten ontzi gañera, ta «Ona, Aita», esan zioten, «ur ontzi guziak». «Bete zatzue, bada», esan zien S. Francisco Xavierrek, «itsas-ur gaziz guziak».

Asi ziran bereala mairu legeko guziak ontzi bazterretik ura igan ta ur gaziz pipak betetzen. An arkitzen ziranetatik batek edo bestek bere egarriarekin artu zuen aoan zerbait ur, baña uraren gatztasunak mihia erre ta ura bota ta gelditu ziran artu zutelako damuarekin tuka ta listuka. Alik lasterrena bete zituzten mairu belzak pip eta ontzi guziak, eta «Orra, aita», esan zioten, «zuk esan bezala, ur gaziz beteak ontzi guziak».

S. Francisco Xavierrek hau aditu horduko goratu zituen Jangoikoa-gana bihotza ta begiak, eta otoitz labur bat egin ta bere eskuz besoa luzatu ta ur-ontzi gañean egin zuen gurutze luze zabal bat, eta mairu berei ta

ontziko beste guziei esan zien: «Orra nai adiña ur gez on; edan, bada, ta on dagizuela». Batak eta besteak asi ziran edaten lenbizian beren beldur-rarekin, ta asi ta ura eztarrira horduko Jangoikoak daki zer pozarekin, ta nai adiña edan ondoan Aita santuari eskerrak eman ta esan zuten guziak beren bizian edan etzutela ur hura bezain otz-arin-emerik eta barren obea egin zienik.

S. Francisco Xavierren milagro hau ekusi ta arritu bezala ziran ur artatik edan zuten mairu anitz eta berak eskatu ta milagrozko ur berarekin bataitu zituen Santuak eta gelditu ziran fededun egiñak eta animaz agitz zuri ederrak. Beren poz onekin arkitzen ziran denboran etorri zen aitzina joateko behar zuten aizea ta behar bezala beren mast-oialak zabaldu ta eraman zuten nai zuten toki ta errira beren ontzia. Ara ziranean, nai zutena bidean edan ta gelditu zen ura eraman zuten itxeetara, ta itxeetako eri ur hura edan zutenak gelditu ziran sendatu osasundunak. Eta orra itsasoko milagro bati zerraizkola zenbat milagro itsaso berean ta idorrean S. Francisco Xavierrek aldi onetan egiñak.

Era berekoak eta hordutik hordura egiñak bezala izaten ziran S. Francisco Xavierren itsasoko ta idorreko milagroak. Idorrekoak utzi ta agertu nai dizkitzut itsasoko beste zar bi ta aurtengo bat. Itsas bazterrean zebillen batez ekusi zituen S. Francisco Xavierrek arrantzatik arrai bage zetozen arrantzale zenbait eta urrikaldurik bedeikatu ziezen, eskuz gurutze bat egin ta, uretik zekazten sare utsak, eta geroztik etzuten arrantza-leak sareen botaldirik egin arrai-al-di andirik egiten etzutela. Era berean ta bidenabar bezala egiten zituen S. Francisco Xavierrek anitz beste milagro. Hastizago bezala egiña da, ta ez bakarra, orain zuk adituko dezuna.

Bere Aita S. Ignaciok Erromatik gaztigatu ta egiteko batez itzuli zen S. Francisco Xavier Japongo erreinu Bungotik Indi aldera ta sartu zen andik Chincheora zetorren Duarte ta Gamaren ontzi batean. Aize ta eguraldi onarekin atera zen Bungotik ontzia, baña bidean izandu zituen eguraldi ta aize agitz gaistoak. Agitz eta agitz aserretu zen bein aizea ta aizea-ekin batean itsaso guzia. Itsas-olastak, eta aize aserretuaren boladak, ego andiak emen luma bezala, zerabilten itsasoan gain-bera ta batetik bestera Duarteren ontzia. Ontzi-maisu ta mariñel guziak egiten zuten ontzia zutik eta ur gañean idukitzeko al zutena, baña orien al-indarrak baño agitz andiagoak ziran aize bortitzarenak eta onek asalduak zerabiltzan itsaso-arenak. Ezpalitu bezala ziran ontziak zituen sokak, anastak eta mast-oialak. Urez erdi bete ta geiena ur berean ondatua zebillen ontzi guzia, baña urezko olast-mendi batek azpian artu ta ontzi guzia ondatzera zetorren aldian, esan zuen S. Francisco Xavierrek: «Nere animak maite zaituen

Jesus, gure onerako gurutzean egin zitzkitzuten bost zulo izugarriak gatik lagun zakizkit aldi onetan», eta ark hau esate berean urratu ta joan zen ontzi bazterretara olast-mendia ta hordu berean zuzendu zen ontzia ta igan zen ur gañera.

Ontziari loturik eta urean zebillen amasei gizonekin ontziko txalupa. Ontziko nagusiaren illoba zen amaseietatik bat. Soka batez lotu oi da urean dabillen aldian edozein ontzi txalupa, baña ekusirik aldi artako itsasoaren asarraldia, lotu zioten beste bigarrena, ta al-ere aizeak eta urak eta ontziak bi sokak autsi ta gelditu zen ontzitik urruti txalupa, ta bazebillen batetik bestera, itsas bagak eta olastak nai bezala; laster gorde zen ontziko guzien begitik eta ondatu zelako agitz naigabetua zebillen ontzi nagusia ta aren gisan arkitzen ziran ontziko beste guziak.

Era onetan oriek S. Francisco Xavierrek ekusi ta, «Ez da zer kezkatu, gizonak», esaten die guziei, «txalupa ez da galdu, ez eta galduko ere; etorriko da ta etorriko txalupan diran gizon guziekin ta gure ontziko nagusiaren illobarekin». Ametsa zela uste zuten aditzen zutena ta, «Nola dabilke», zioten, «mast-oialekin ta aize onarekin ontzi hau adiña ta hau baño ere geiago, non arkitzen den ez dakigun, itsas zapirik ez dakarren ta laur arraun baizik ez dituen txalupa? Ekusi artean beintzat nik hau ez dut siñistuko», zion batak eta hau bera zioten beste guziak. Hau guzia aditzen zuen Santuak eta bere hitza sendortzen zuela, «Bai, gizonak», esaten die berriz, «bai, etorriko da batela batelko gizon guziekin, ta etorriko da, ekusiko dezuten bezala, datozen irur egune buruan».

Santuak esan zuen egunen buruan ontziko gabian arkitzen zen ontzi mutil bat eta ontzian alakorik uste etzuten horduan, asi zen ojuka: «Milagro, milagro, ara non datorren gure batela». Eta ala zen; ta ontziko guziak alde artara begiak jiratu ta, ekusi zuten an zetorrela ta, bala bat baliz bezala, itsas bagak edo olastak urratuz ontziratzen zela txalupa. Ontzitik soka eman ta txalupa lotu ta ontzira igan ziranean, galdetu zien zein izandu zen txaluparen gobernari; ta behatz-heriz berezten zutela, «Orra», eranzun zuten, «Aita Santu hau», (hau zen bazter guzietan ematen zioten izena), «onek eskuz gurutz egin ta urratzen zituen itsas-olastak eta geldirazten zuen zetorren aizea». »Ez, gurekin emen egondu da beti Aita Santua», zioten ontziko guziak. «Bai ta gurekin ere txalupan», erantzuten zuten txalupakoak, eta guziak azkenean ezagutu zuten denbor batean txalupan ta ontzian ibilli zela guziei laguntzen Santua ta hau zela Jangoikoaren aldi artako irugarren milagroa.

Españiko erregeren manuz Erromako Aita Santuaren errietara zijoz azen aurtan 1769garren urtean Jesusen Konpañiko berrogei ta amar beza-

la. Sartu ziran Genovan prestaturik arkitu zuten ontzi batean. Bidean artu zituen itsas-element arrigarriak, eta bidetik atera ta irur egunez erabilli zituen batetik bestera ezin gaizkiago, ta azkenean gelditu zen ontzia Duarteren ontzi S:Francisco Xavierrek milagro zuzendua bezain era gaistoan; ta biziaz etsiak bezala arkitzen ziran ontziko guziak; eta Duarteren ontziko bere lagunak bezala milagro zuzendua atera zitza, egin zioten boto S. Francisco Xavierri, eta tiratu zuten itsas aserretura Santu beraren estampa. Estampak ura ukitu horduko palakatu zen itsasoa, zuzendu ta arindu zen ontzia, ondu zen aizea ta ezbaida batean bezala eraman zituen beren ontziarekin billatzen zuten kaira edo portura, guziak arriturik gelditzen zirala; ta ontziko nagusiak eskerdun onak bezala artu zuen bertan S. Francisco Xavier bere ontziaren betiko patroitzat. Orra zer den itsastarrentzat ere S. Francisco Xavier. Balia dakiela beraz baliatzen diranei: bai arren, bai.

Irugarren eguneko irakur-aldia

Gaia: Bizi zenean besteran eskuz ta urrutitik ere egiten zituen S. Francisco Xavierrek milagro andiak

Tolle baculum meum in manu tua et vade. 4 Reg. 4,29

Ongille anitz aldetara ongi egiten duena da behartsu gaisoak geienik billatzen dutena, ta S. Francisco Xavier da beren behar aldian itsastar ta idorreko guziak billa dezakeena; bada da ongille anitz aldetara on andiak eta milagro txarmagarriak egiten dakiena ta bizi zen urteetan besteren eskuz ta urrutitik ere egiten zituena, aldi onetan guk ekusiko dugun bezala.

Egun batez arkitzen zen S. Francisco Xavier egiteko agitz betea. Konfesatzeko zeuden anitzek Elizan ingurutua zedukaten Santua. Bataitu behar zuten beste anitz beraren begira zeuden Eliz atarian ta beste anitz an bertan arkitzen ziran Kristau doktrina ikastera urrutitik edo itxetik etorriak. Aldi berean jentil zaldun baten mandatariak esaten dio: «Aita santua, agitz gaizki arkitzen da nere nagusia ta arkitzen da zu ekusi nai andiarekin; zoazki arren sendatzera». «Aldi onetan ez, ezin noake», erantzuten dio Santuak; «ekusten dezu dudan zer egiña, ta zer egin ezin utz dezakedana. Alere egiñen dut zerbait zure nagusi eriaeren onerako».

Argandik baztertu ta billatzen du S. Franciscok bere laguna ta esaten dio: «Orain etorri da eri baten mandataria nere eske, baña ekusten dezun bezala, ni ezin noake; zoaz zu nere ordeztan mandatari berarekin ta eria ekusten dezunean, galdetuko diozu bein, berriz ta irur alditaraño nai duen artu bataio santua, ta baietz beti erantzuten badizu, egiozu eskuz gurutze bat eta bertan sendaturik geldituko da. Erakutsiko diozu gero bataiorako jakin behar duena ta bataituko dezu». Ara zen S. Francisco Xavierren laguna ta egin zuen eriarekin Santuak esan ziona. Jentil zaldunak nai zuen osasuna, bai ta bataioa ere; Santuaren izeneko bedeikantzarekin artu zien osasuna ta dotrina ikasi ta bataioa; ta gelditu zen S. Francisco Xavierrek bere lagunaren eskuz eman zion osasunarekin ta fededun egiña.

Bera berez edo bere lagunez ezin joan zen aldian igortzen zuen S. Francisco Xavierrek edozein aur edo mutil bataitu; ta igortzen zituen aurren eskuz egiten zituen, egitekoz beterik ez egotera, berak joan ta

egiñen zituen milagro andiak; eta milagroak ziran, Santuak aurrari bere errosarioa eman ta Santuaren errosarioarekin, aurrak oñazez lertzen zegon eria ukitu ta oñazerik bage uztea, sukarrez erre ta urtu ta bere egunak bukatzen hari zenari sukar ta kalentur guzia kentzea ta len zuena bezain osasun ona ematea ta era bereko beste eriak bat-batean ta luzatu bage sendaturik uztea.

Jentilen artean ematen ditu deabru gaistoak anitz tunda galgar ta askotan jentil beren gorputzean sartu ta noizbait uzten ditu su ta gar egiñak bezala ta sudurretatik eta aotik kea dariela; besteetan otzez ta ikaraz galduak; besteetan miñez ta oñazez beteak; besteetan odeietaraño igaten diran ojuak eta karraisi garratzak eragiten dieztela eta besteetan era bereko edo beste neke izugarriagoren batean sartuak. Era onetako beren nekeetatik atera naiez billatzen zuten anitzek S. Francisco Xavier eta beren oñez argana ezin joan ziranak igortzen zuten mandataria Santuaren eske; ta Santuak ezin joan ziteken aldian egiten zuena zen aur bati bere eskuko kañabera eman ta esatea: «Zoaz urligana ta aren baitan arkitzen den deabruari, burutik bera eman behar bazenio bezala, hau goititu ta mehatxuz esaiozu: Deabru txarra, Jesusen izenean oa ortik here sulezeraz; ta aurrak hau egin horduko, zedukan gorputza utzi ta joaten zen deabrua bere infernura, Santuak berez bota balu baño naigabe ta amurrantz agitz andiagoarekin ta aur baten eskuz S. Francisco Xavierrek garaitu zuelako lots-alkearekin.

Zenbait aldiz urrutitik eta besterik bere ordeztan bidaldu ere bage egiten zituen S. Francisco Xavierrek era bereko gauz andi ta milagro ederrak. Orietatik eta ekustekoa da orain adituko dezuna. Bada Indian Malaka deritzan erri eder bat. Potugesena zen erri hau S. Francisco Xavier Indian zebillen denboran. Soldadu guti zituen S. Francisco Xavier an arkitzen zen batez. Izandu zuten soldadu gabentz onen berria alde artako mairu gaistoak edo mairu legekoak, eta begi onez ezin ekusiz Portugesen eskuan beren bazterreko erri hau, bildu zituzten gerrako irur-ogei ontzi ta behar zituzten gauzetarako beste zenbait, eta errikorik ohartu bage gauaz erri aldera ziran guziak, atera zituzten idorrera gerrako bost milla gizon ta geiago, ta goizeko hordu bietan artako ziran eskal luzeak eraman ta asi ziran anitz aldetatik errira igaten. Baña zertara zijozen norbaitek ekusi ta ezkil-torreetako soñuarekin erriko guziak iratzarri ta zituzten armak artu, murall-gañera igan ta ara ziran mairu guziak andik bota ta bazter aietatik aienatu zaituzten mairu gaistoen neurri guziak eta gelditu ziran erritarrak beren erriarekin.

Mairu geienak beren lan onetan zebiltzan denboran ontzietan gelditu ziran zenbaitek kaian arkitzen ziran erriko ontziei sua eman ta erre zituzten andien ta onen zortzi, ta lan gaisto hau egin ondoan, erri aldetik zetozen soldadu guziak artu ta atera ziran itsasora; ta eguna argitu zenean, jarri ziran erriaren aurkesean pelean sartzeko eran edo ontzi guziak beren bander zabaldu, pifano, tanbor soñu ta gerrako beste señaile guziak zituztela.

Horduko errira zetozen zenbait arranzale mairu gaistoak itsas bazterrean arrapatu zituzten ta sudur beharriak kendu ta karta batekin igorri erriko gobernariagana ta beste guzietara. Erritarrak urrikariz arritu ziran beren arrantzale gaisoak gis artan ekusi ta, ta agitz arrituagoak gelditu ziran aditu zutenean zekarten kartak ziona; bada kartak zion ezerrez bat bezala zela gure Mesias Jangoiko-gizona mairuen Mahomaren aldean; ta besterik esaten zuten, erritarrak gizon baziran, atera zitezela itsasora ta ekusiko zutela.

Mairuen karta blasfemari hau eskuan zuela arkitzen zen erriko gobernaria, Jesusen Amaren Eliz batetik zetorrela S. Francisco Xavier aren aldera zenean. Hau ark ekusi horduko, «Orra», esaten dio, «orra, Aita santua, orra or arkitzen diran bartko mairu gaistoak gaztigatzen dutena». Artzen du S. Francisco Xavierrek gobernariaren eskuko karta ta mairuen ango ausardi blasfemaria ekusi ta jartzen da su egiña, goititzen ditu zerura bere bi begiak eta ongi ater-ustez ta esperantzaz betea jiratzzen da gobernari beragana ta esaten dio: «Gobernari jauna, agerian dago egin behar dena ta lenbait-len egin behar da. Mairu oriek beren kartan blasfemiz bete dute Jangoikoa ta Jangoikoak bortizki lagunduko die beraren honraren alde pelean haritzen diranei; gelditu diran ontzi piskak artu ta erritik atera ditezken soldadu guziak atera ditezela mairu oriekin Jangoikoaren honraren alde pelean haritzera».

«Mairu oriekin pelean haritzera, Aita santua?», esaten dio gobernariak; «ontzi erreekin edo nola?». «Itsas bazterrean dauden ontzi zarrak prestatu ta», erantzuten dio S. Francisco Xavierrek. «Aita, galdutaz utziak daude or ontzi oriek eta pelearako ez ezik, ez daude ur gañean ibiltzeko ere, ta atoz ekustera» esan ta, badijoa gobernaria S. Francisco Xavierrekin ara. Arkitu zituzten zazpi txar deus gutitako ziranak eta, «al-ere aski dira etsaiaren irur-ogei sendoak garaitzeko» gobernariari esan ta eskatu zion Santuak an arkitzen zen probedoreari presta zitzala ziranak eta alik lasterreana.

«Aita, zertako?» erantzun zion probedoreak Santuari; «oriek prestatu ta ere, larogei ta amar urteko agure-gizon zarrak armak artu ta gerrarako bezala izanen dira itsas-pelearako. Bestel-ere orien kalafeterako ta

beste lanetarako ez da emen mullo piska bat, ez da iltze bat, ez eta zerekin erosi ere, ta lastima lizake lan orretan ardit bat gastatzea». «Jesus, bada; ta ez ote da bideren bat gauzak zuzentzeko?», esaten dio Santuak. «Bat ere, Aita», erantzuten dio kargu hura zuenak.

Jiratzzen da Santua an arkitzen ziran Portugesetara ta esaten dio besarkatu ta batari: «Jangoikoaren izenean ta beraren honragatik ontzi bat prestatzea zure kontura»; ta beste zazpiri beste anbeste. Aditzen dute guziak Santuaren hitza, billatzen dituzte artako ziran bost eun gizon ta geiago ta bost egunen buruko prestaturik arkitzen ziran zortzi gerrako ontzi. Erico gobernariak eman zituen eun ta larogei soldadu ta orien zortzi buru, ta zegozten jan-edan gaiak, armak, sutunbak, balak eta polbora artu ta joan ziran beren ontzietara, ta itsas bazterrean S. Francisco Xavierrek Santo Kristo bat agertu ta esaten ziela: «Orra Jaun hau zuen gerrako jeneral; onen honra da ger onetan billatzen dezutena; zoazte garaituko dezutelako uste osoan ta beldurrik bage»; ta Santo Kristo berarekin Santuak bedeikatzen zituela, sartu ziran gizonak beren ontzietan ta atera ziran itsasora; baña agitz nagiro ta zarrak bezala, ta zortzietatik andiena Jangoikoak daki nola; ta hau itsasora horduko, urratu ta urez bete ta ondatu zen erriko guziak begira zeudela.

«Ai, hau erakerial!», asi ziran esaten guziak hau ekusi ta; «onda ez ditezten, datozela beste ontziak itxera edo kaira. Zer egin behar dute zazpi ontzik eta oriek ere zarrak, irur-ogei berrirekin, ta zer berreun soldaduk bost millarekin? Baldin badijoaz, galduko ditugu ditugun ontzi txarrak, ditugun gizonak, oraindanoan irabazi dugun honra, ta azkenean galduko dugun geren erria, errian duguna ta bizia». Hau bera zioten gobernariak eta konsejuko beste guziak ere; baña ez S. Francisco Xavierrek, ez eta ontzietako soldaduak ere; bada soldadu guziak zioten Santuak ziona egin nai zutela ta Santuak zion bezain ongi peleatik atera uste zutela.

Alere esan zion gobernariak ontzien kargua zeramanari, etzedilla erritik agitz urrundu ta urbiltzen ezipaziran etsaiak, itzuli zedilla bere ontziekin kaira edo portura. Baña bere jirak egin ta itzuli nai zuenean, lur-aize batek eraman zuen ontzi guziekin itsasoak barrena, ta itsas bazter batean aingurak bota ta egondu ziran ogei ta irur egunez itxerako aizearen begira. Bitarte artan gobernaria ta erriko guziak ontziak itsasoan edo pelean galdu ziralako beldur andi batekin arkitzen ziran ta S. Francisco Xavierrek ezetz esanagatik, etzuten erritarrak hau siñisten.

Predikatzen hari zen igande batez, isildu zen pisk apur bat S. Francisco Xavier eta gero aldean zuen Santo Kristoagana jiratu ta asi zen esaten: «Ah, Jesus!, orain da aldia..., jarrai, jarrai... Jauna, zure izenean ta zure

honragatik hari dira pelean... orain, orain, ara, igesi doaz». Gero bi okalondoak pulpituaren ertzean ezarri ta eskuak gurutzatu ta burua gañean ezarri ta egondu zen isillik iru kredoz bezala; ta gero jaiki ta esan zien Elizan arkitzen zirenei: «Jangoikoari eskerrak, gure ontzietakoak garaitu dituzte beren etsaiak. Emendik eun ta ogei ta amairu legua arkitzen dira ta datorren ostiralean etorriko da guziaren berria». Eta etorri ere zen, ark esan bezala.

Zeramatena aitu ta atera ziran zeuden tokitik Portugesen ontziak jateko billa ta nola etzekitela urbildu ziran Pedir deritzan ibai andi batera. An arkitzen ziran etsaien ontziak eta Portugaltarrak ekusi horduko atera ziran peleara. Portugesen lenbiziko tiroekin azpitik zulatu ta asi zen ondazten erregeren ontzia. Oni laguntzera joan ziranak trabatu ziran onekin ta artu zuten ibai guzia, ta orien ta bata besteen kontra golpatu ta nastu ziran beste guziak, eta bitarte artan Portugesak beren sutunbekin egiten zuten nai zuten kaltea. Etsaien irur-ogei ontzietatik iruk baizik etzuten iges egin. Portugesen tiroak ondatu zituzten gañerakoetatik berrogei ez, beste guziak; artu zituzten berrogeiak eta oriekin ta orietan arkitu zituzten irur-eun sutunb edo piez andirekin ta beste ondasun guziekin sartu ziran Malakan andik atera ziran zazpiak, bai ta laur ez, baste beren gizon guziak ere. Orra nolakoa urrititik S. Francisco Xavierrek eginikako milagroa. Ekusten dezu hau emen egiten zuenak zerutik dagikena. Balia dakigula, bada, behar dugun guzian ta zerua irabazten. Bai arren, bai.

Laugarren eguneko irakur-aldia

Gaia: Andia da gaistoak eskuratzeko

S. Francisco Xavierrek duen eskua

Fecit potentiam in brachio suo. Luc. 1,51

Sulezeko gaistoak ez dira emen bizi garanok ditugun etsai guziak; emen bertan ere izaten dira gizon etsaiak, bai ta Jangoikoari bere animak kentzen dabilizan gizonak ere; ta andia da era bateko ta besteko etsaiak eskuratzeko ta eritasun gaistoak gal-crazteko S. Francisco Xavierrek izandu zuen ta duen eskua.

Inditar gaisoei al zuen on guzia egitera joanik ibilli zen an S. Francisco Xavier azkeneko bere amar urteetan ta egin ere zien ezin esan-ala; ta egin zien animako gauzetan ez ezik, emen bertakoetan ere; bada ematen zien anitz eta anitz eriri osasuna, zenbait illi bizia, ta bizi zenbait bes-tela galdu behar zuten ondasuna, orain zuk ekusiko dezun bezala.

Indian Jangoikoaren legera S. Francisco Xavierrek ekarri zituen erreinuetatik izandu zen Trabankor deritzan andi bat. Sulezeko deabru gaistoaren atzaparrean arkitu zuen S. Francisco Xavierrek erreinu hau; bada etzuen an arkitu fededun bat ere; guziak arkitu zituen jentilen itsu-menez ta erakeriz beteak. Alere egiten zituen milagro andiekin ta zeruko erakustanz argitu ederrarekin ill-bete zenbaiten buruan bataitu ta fededun egiñak zeduzkan errege bera ta erreinutar geienak, eta bazter batean ta bestean egiñak arkitzen ziran Jangoikoaren berrogei ta bost Eliza, ta denbor berean urratu ta auts egiñak an bertan horduraño sulezeko deabruak eta deabruaren idolo txarrak izandu zituzten pagoda ta eliz guziak.

S. Francisco Xavierrek lan andi hau eragozteko idolo beren apaizen eskuz ta beste anitz aldetara egin zuen deabru gaistoak ber alegiña; baña uts eta ustel atera zen aren al guzia, ta an bertakoen eskuz egin etzuen bestetakoen eskuz egin naiez, asalatu zituen Trabankorko erreinuaren inguruan bizi ziranak. Trabankordarrak baño agitz geiago ziran oriek eta ziran gizon gerrarako egiñak, eta deabru gaistoak eman zien suarekin ta Trabankortar fededunei zuten guzia kendu naiez, armak artu ta ejerzitu izugarri bat egin ta artu zuten fededun gaisoetarako bidea.

Trabankortar gaisoak etzuten alakorik uste ta prestaturik arkitzen etziran gerrarako, ta beren inguruko Badagak (hau zen Trabankortarren

ingurukoen izena) armak arturik bertan zirala aditu zutenean, arrituen gisan gelditu ziran zer egin etzekitela. Alderena zutenak billatzen dute S. Francisco Xavier ta negarrez beteak esaten diote agitzen dena ta eskatzen diote bereetatik bat; «bada erregek bere erreinuko guziak bildu ta ejerzitu bat egin naiagatik, izanen ez dira», esaten diote, «Badagen laurdenak ere, ta dagiola erregek nai duena edo dagola geldirik, galduak gara errege bera ta erreinutar guziak, zuk gu perill onetatik milagroez ez ateratzera».

Hitz egiten zioten Trabankortarrak bezain ongi ekusten zuen S. Francisco Xavierrek hau guzia, bai ta geiago ta geiago ere; bada ekusten zuen erreinuko lenbiziko erriak, ara ezker, erreko zituztela gerrari Badagak, artuko zutela an bertan ta beste errietan arkitzen zutena, erreko edo urratuko zituztela Jangoikoaren an bertako Eliz guziak, eta azkenean Badagak andik atera ta bizirik gelditzen ziranak geldituko zirala ondasunik, jatekorik, itxerik eta Elizarik bage; ta errege gerrako zenbait biltzen asi zenean, belaunikatu ta otoitz egin ta Santo Kristo bat artu ta atera zen bakar bakarrik etsaien bidera.

Zertara, uste dezu? Badag beren ta Trabankortarren arteko izatera ta Badagentzat zenbait diru ta ondasun Trabankortarrei aterako zuela Badagei esatera, edo gutienez Badag berei Jangoikoaren Elizak etzezatela uki eskatzera? Ez, bada. Zertara, bada? Berak bakarrik zetozen Badag guziak garaitu ta beren itxera igesi bidaltzera. Egin ere zuen ta. Nola uste dezu? Adi zazu.

Bere boneta buruan, Santo Kristo bat eskuan gor-goitituan duela ta lei gogor peleara dijoan baten gisan anitz mill Badag armaturi ateratzen zaie bidera; ta ateratzen, azpirako dituela dakienaren oin arinarekin; ta agur bat ere egin bage ta gaizki dabilzan mutillei nagusiak bezala begi zorrotzez begiratzen diela ta agitz gogorki mintzatzen zaiela, esaten die: «Begira, oin bat ere aitzina ititzen badezue, ezpadezue nai Jaun onek dagien or bertan zuek illak uztea edo beste gauza zentzagarrien bat. Egin dezutenagatik ere irabazi dezute onelako zerbait ta hau zuek zeren buruan ekusi nai ezpadezue, ots, fite ta ber-bereala artu zeren itxerako bidea». Hau ta era bereko gauzak esaten zietela, bazebillen biziro Santua ta bazi-joan beti soldadu beretara, ta hura ala ekusi ta soldadu Badagak asi ziran, hura aurrer-aitzina diña, gibelat igeska ta gis artan ibilli ziran Trabankorkoa utzi ta beren erreinuraño. Orra zer eskua Trabankorko bere Elizak, bere fededunak eta fededunen itxeak eta ondasunak gordetzeko S. Francisco Xavierrek aldi onetan agertu zuena.

Bizi zenean ez ezik, ill ta ere S. Francisco Xavierren gorputzak izutzen ditu eritasunak eta gizon gaistoak eta ateratzen erioaren eta gaistoen

atzaparretatik beraz baliatzen diran fededunak eta besteak, orain zuk ekusiko dezun bezala.

Indiko bazterrak, Japongo erreinuak eta itsasoko islak fededunetz bete ta milletan milla ta gañez beste berreun milla andi ta txiki bere eskuz bataitu ta Chinaco inperio andia ere Jangoikoarentzat irabazi ta fededun egiña utzi naiez, artu zuen S. Francisco Xavierrek arako bidea. Chinan sartzeko neurri onak artu artean gelditu zen Sanchon deritzan aren aldeko isla batean. Baña ark uste etzitzenak ziran Jangoikoaren berarekiko neurri egokiak eta Chinako neketan sartzen utzi bage eraman zuen Sanchondik zerura. An ontzitik atera ta egin zioten etxol txar bat eta an egondu zen zenbait egunez eri Santua, ta egondu zen medikurik, barberik eta sendagairik bage ta azkenean ill zen Elizakorik ere nork eman etzuela, ta alere ill zen bizitu zen gisan ta agitz santuki, ta ill zen beraren ontziko mariñelak nork daki zenbat negar egiten zutela.

Zituzten egitekoak an egin ta itxerakoan Santuaren ezurak berekin eraman naiez, Eliz soñekoak gañean eman ta ortzitu zuten kaja batean, zen guzia kare biziz betetzen zutela. Bi ill ta erdiren buruan abian arkitzen zen Indirako S. Francisco Xavierren ontzia ta joan ziran beren ustez Santuaren ezur utsen eske; baña gañeko karea kendu ta arkitu zuten gorputza ill zen hordu berean bezain osoa ta biguñ ta zeruko usai agitz eder bat zeriola, ta zegon bezala bere kajan artu ta eraman zuten ontzira ta ontzian Malakako errira.

Malakako andi ta txiki guziak ikasi zutenean an zetorrela S. Francisco Xavierren gorputza prozesio bat egin ta joan ziran aren eske ta eraman zuten Santu berak eragin zuen Jesusen Konpañiko Elizara, ta beren maisu ta apostolu ta Santu andiari bezala zegozkan honrak egin ta eri bati an eman zion milagrozo osasuna ekusi ta zekarren kajatik atera ta lurtatu zuten Eliz berean, oa-buruko bat azpian ta oial txuri bat aurpegian ezartzen ziotela.

Andik bost ill-betera ara zen Jesusen Konpañiko aita bat eta jakin naiez zer gisan arkitzen zen Santuaren gorputza, isillik Elizan sartu ta idiki zuen aren obia, ta arkitu zuen gorputza len bezain biguñ ta ill zen horduan bezala, ta arkitu zituen beraren Eliz soñekoak egin ziran bezain berriak eta gañeko oial zuria ta azpiko burukoa odol berriz beteak, eta odola zen gañeko kargak Santuaren buruari bot-erazi ziona.

Izandu zuten erritarrak milagro onen berria ta kaja eder bat egin ta damaskoz estali ta ezarri zuten an Santuaren gorputza; ta zeren arkitzen ziran pozoizurritzko eritasunez beteak edo peste deitzen zaien gaitzez galduak, eskatu zioten Santuari beraren gorputz an zutenaren honran

atera zitzala beren gaitz andiaren atzapar gogorretatik, eta puntu beretik Jangoikoak, Santuak eskatu ta, atera ere zituen. Orra ill zenetik eritasunik gaistoenak ere eskurtzeko S. Francisco Xavierrek duen eskua.

S. Francisco Xavierren gorputz guzia dutenen alde ez ezik, gorputz beraren zerbait zati dutenen alde ere askotan agertu du Santuak bere esku andi hau. Adi zazu beraren beso bat andik zekartenen alde bein ta beso bera ekustera urbildu zen hereje batekin beste batez Santu berak egiña.

Ekusi ditugun Malakako milagroak egin ta laster eraman zuten S. Francisco Xavierren gorputza Goara ta an arkitzen da geroztik onara. Jangoikoak daki zenbat diran ara zen hordutik Goako erri berean ta ango beste bazterretan len egiten zituenak baño geiago Santu berari eragin naiez, eskatu zuen Erromatik Jesusen Konpañiko gure nagusi-Jeneralak Santu beraren beso bat. Eta eskatu bazuen ere Santua ill ta anitz urteren buruan, S. Francisco Xavierren gorputza arkitzen zen ill zen egunean bezain osoa.

Beldur andiarekin sartu ziran lan hau egin zutenak S. Francisco Xavierren gorputz osoari beso hau kentzera; ta artara prestatu ziranen, Santuaren kapill guzia ikaratu ta andik igesi joan baziran ere, berriz ara ta Jangoikoari otoitz egin ta Jesusen Konpañiko nagusiak eskatzen zuela aren besoa S. Francisco Xavierri esan ta beraren aita S. Ignaciok eskatu balio bezala, egondu zen geldirik S. Francisco Xavierren gorputza ta ebaki zioten eskoieko besoa ta ekarri zuten Erromara.

Denbor artan bazerabilzten Portugestarrak karabelen izena zuten itsas ontzi txiki zenbait eta orietatik batean ekarri zuten S. Francisco Xavierren beso hau. Bakarrik zetorren ontzi txiki hau, ta itsas bazterrak utzi ta ur andian sarturik zebillen batez, ekusi zuten ontzi berekoak alde-tik zerraikola mairuen itsas lapur ontzi andi agitz biziro zebillen bat; eta ekusi zuten aren atzaparretatik Santu berak ez ateratzera, galduak izan behar zutela. Atera zuten, bada, Santu beraren gorderik zekarten besoa ta otoitz humill bero bat egin ta Jesusen Konpañiko an zetorren aita batek ontzi gañera igan ta bere bi eskuetan goititu zuen, mairuen ontziari begira zegokala, Santuaren beso bera; ta mast-oial aizez beteekin ta nai bezala bazetorren ere, Santuaren besoa agertze berean gelditu zen kate andiz aitz bati lotua zirudiela; ta zebillen aizeak erabilli zuen ontziko Portugesak nai bezala beso bera zekarren ontzi txiki karabela. Orra zekartenen alde S. Francisco Xavierrek bere besoz aldi artan egiña.

Len ta gero besteen alde beso beraz ta beste bere reliz edo kutsuz S. Francisco Xavierrek egin dituen gauz andiak ezin kont-al adiña dira.

Adi zazu beso beraz Erroman anitz urte ez dela hereje gazte batekin egiña. Sorginkeriak zirala uste zuen hereje onek Santuen milagro ta gauz andiak, eta nola egiten ziran ta fededunen beste gauzak ere ekusi naiez, jaitsi zen Nortetik Erromara. S. Francisco Xavierren bederatz-urrunean hari ziran aldi artan Santuaren besoa duan ango gure Elizan. An zena ta egiten zutena ekusi naiez, sartu zen Elizan herejea ta arkitu zuen Santuaren aldarea agitz ederki apaindua ta aldarean Santuaren beso bera; ta besoari begira gelditu zeneko, ekusi zuen besoa bere eskuz deitzen ta deitzen ziola beregana. Toki hura utzi ta joan zen beste aldera; baño ekusi zuen jiratu edo itzuli zela Santuaren besoa hura joan zen aldera ta leneko gisan bere eskuz ots egiten ziola, ta beste edozein tokitara hura joanagatik, hau bera beti egiten zuela. Joan zen Elizatik Santuaren igesi, baño bere buruarekin ezin burutuz, itzuli zen berriz ara ta berriz ere agitu zitzaion len agitua; ta zena erriturik, joan zen andik beste gauzarik Erroman ekusi bage bere errira itzultzeko asmoan ta artu ere zuen zenbait aldiz arako bidea; baño S. Francisco Xavierrek bidera atera ta geldi-razi zuen beti, ta azkenean Santu berak erditsi zion zeruko argia, diran gisan gauzak ekusteko, ta hereji gaistoa utzi ta egin zen an bertan fededun. Orra norañokoa nai duten guzie laguntzeko S. Francisco Xavierrek duen eskua. Artu zazu Trabankortarrak, Malakakoak, itsasokoak eta beste onek bezala. Bai arren, bai.

Bostgarren eguneko irakur-aldia

Gaia: Anitz eta andiak dira S. Francisco
Xavierrek bere itzalez egiten dituen milagroak

Ut umbra illius... liberarentur ab infirmitatibus suis. Act. 5,15

Indiko Goan gelditu zen S. Francisco Xavierren gorputz osoa. Andik gero eraman zen aren beso bata ta Erroman arkitzen da. Zenbait beste toki ta erritan badira Santu beraren zenbait kutsu ta reliki; baña munduko eun eritatik larogei ta amaseiak daude orrelakorik bage ta ez dutenak behar dute zerbait oroizgarri, S. Francisco Xavier billatu ta milagro groz erdisteko behar duten hau edo hura; bada billatzen ta eskatzen ez duen gabeak izan ez oi du nai duenik.

S. Pedrok emen bizi zenean sendatzen zituen eguzkiak eragiten zion bere itzalarekin ukitzen zituen eriak. Ill ezker geldirik eta gordeak arkitzen dira S. Pedroren, S. Francisco Xavierren ta beste Santu ta Santen gorputzak, eta gutitan edo bein ere ekusten ez ditu eguzkiak, bizirik zebiltzan denboran bezala, zerbait itzalketa oriei ark eragiteko, ta beste itzal-giroz egin beharko dute itzalez zerbait egiteko; ta egiten ere dute, ta S. Francisco Xavierrek gutienik ez; bada egiten ditu, ta anitz, bere domiñuz edo medallez, bere estanpez ta beraren zurezko edo beste gaiezko aintzurez, ta oriek ere Santuen itzalak eta taisuak dira, gorputzari eguzkiak utz-erazten dion illuntza gorputz beraren aintzur ta taisu den bezala, ta gorputzaren itzal ta taisu hau baño taisu ta itzal egoki-obeak.

Bere domiñuz edo medallez S. Francisco Xavierrek egin dituen milagroen artean ekustekoak dira Luci Vellenzana zeritzan inditar andre zar baten eskuan gelditu zen batez egiñak. Orain zuk adituko dituzunak arkitzen dira S. Francisco Xavier aldarera igan-erazteko egin ziran prozesu batean. Luci hau zartu ta eun ta ogei urte zituenen ere beste edozein ogei ta bostetan bezain indartsu ta bizkor arkitzen zen. Gazte zela erakutsi zion S. Francisco Xavierrek gure lege santa ta ongi bizitzeko jakin behar den guzia, ta len ta gero bere erakusle ta Apostolu maitagarriari bezala izandu zion ongi-nai agitz andia, ta erditsi zuenetik etzuen utzi aren aintzur ta itzal-medalla.

Luciaren medall onekin S. Francisco Xavierrek egin zituen milagro anitz ekusi ta juramentu pean esaten du testigu batek: «Nik nere begiz

ekusi ditut S. Francisco Xavierrek medall hau ukitu horduko gaitzik bage ta osasun osoan oñazez burua erdi bi egiña bezala zedukatenak, esku, beso edo oiñ ezin galduagoekin arkitzen ziranak, gorputza erdi usteldua ta aragi zati-puskak zeriozkala zedukatenak eta zañak, larrua ta ezurak baizik etzutenak eta zutik zebiltzan aldian illak ziruditenak». Orra testigu onek juramentu pean esaten duena. Eta gis onetan arkitzen diranak bat-batean sendaturik gelditzea gorputzak berez ezin dagiken gauza ta Jangoikoaren milagroa da; orra, bada, zenbat milagro S. Francisco Xavierrek eskatuz ta beraren medall onek ukituz Jangoikoak egiñak edo, esan oi den bezala, orra zenbat milagro S. Francisco Xavierren medall onek egiñak, eta testigu-ekusleak bere juramentuz seguraten dituenak.

Aditu dituzunak baño andiagoak dira medall beraren bidez S. Francisco Xavierrek egin zituen beste zenbait. Ara nolakoak. Hordua baño len jaioa ta zazpikia zen Luci beraren erriko aur bat. Jaio zen aur hau biziaren antzik bage ta obira eramaten diran illak bezala. Bazekien aurraren amak S. Francisco Xavierren medallak egiten zituela gauz txarmagarri andiak eta medallaren jabe Luciari deitu ta eskatu zion biz zezan Santuak aren aur illa, Santu berari otoitz egin ta uki zezala bere medall milagariarekin aur bera. Egin zuen Luciak aur illaren amak eskatu ziona ta medallak aurra ukitze berean gelditu zen biztu osasunduna aur horduraño illa edo illa zirudiena.

Bularrean zedukan unide-aña batek besteren aur bizi bat eta berarekin andik onara zebillela edo hura besoa zuela beste lanen bat egin naiez, ustekabeen lasaitu ta zabaldu zuen besoa ta besoko aurra andik atera ta erori ta gelditu zen erdi illa ta agitz urratua. Bere lan gaisto hau ekusi ta gelditu zen arritua ta zer egin etzekiela; bada munduko gauzagatik etzuten gis artan aur hura beraren ait-amen begietan agertu nai. Oroitu zen bera edo norbaitek esan ta ikasi zuen Luciak S. Francisco Xavierren medallarekin egin oi zuena, ta Santuari aurrarentzat osasuna eskatu ta billatu zuen Lucia ta esan zion Santuaren medallez uki zezala zekusan gisan arkitzen zen aur erdi illa. Aurraren gañean gurutze bat egin ta eman zion aur berari bere ezpañetara S. Francisco Xavierren medalla, ta medall hau aren ezpañetara horduko, gelditu zen aurra añ-iñudearen besotik erori baño len arkitzen zen bezain osoa ta osasun onekoa ta non-nai ager ziteken gisakoa.

Lucia bizi zen errian ez ezik, Indiko beste erri geienetan ere banatu zen S. Francisco Xavierren medalla onek egiten zuena ta anitz eritatik eskatzen zuten ango eri, elbarri ta gaitzdun gaisoak; baña Luciak etzuen eskutik utzi nai bere medalla ta egiten zuena zen ur zati batean medall

bera sartu ta bere medallarekin bera gelditu ta behardun gaisoetara ur hura igortzea; ta ura edanez edo artaz ur bedeikatuz bezala busti ta bertan sendatzen ziran, medall berak ukitzen zituenak bezala.

Aita Santu Santutzat S. Francisco Xavier klaratu zuenak bere klarrantz hau egiten duen Bula berean agerzen ditu S. Francisco Xavierren medallaren urak era onetan egin zituen beste milagro bi. Arkitzen zen, dio Aita Santuak, alde aietako gizon bat elbarri, perlesidun ta itsu ta deus ere ekusten etzuela, ta arkitzen zen zegon tokitik ezin igi ziteken eran. Berak eskatzen zuela edo nolerebait ekarri zioten S. Francisco Xavierren ur hau ta bota zioten artatik zerbait, ur bedeikatua bezala, ta ur ark hura ukitu horduko, gelditu zen ekuste oso garbiarekin ta batetik bestera nolainai zebilken ta bere eskuz gauzak edozein sendok bezain osoki zegizken eran.

Bestea da, dio Aita Santuak, irur-ogei urte ta geiago zituen ta anitz aldetatik eri ta gaizki arkitzen zen gizon bat, eta gizon egun oro ill behar zuela zirudiena. Gizon onek ere erditsi zuen S. Francisco Xavierren medallak ukitu zuen ura ta ur artatik tanta bat edan ta gelditu zen bere bizian eritasunik ekusi ezpalu bezala ta indarrean ta bere beste gauza guzietan gazte bat zirudiela. Orra nolakoak S. Francisco Xavierrek bere itzal-medallez ta itzal-medallak ukitzen duen urez ere egiten dituen gauzak eta milagro andiak.

Era berekoak dira bere estanpez egiten dituenak ere. Orietatik da bigarren eguneko irakur-aldian agertu genuena edo S. Francisco Xavierrek Genovatik Itali aldera zebillen ontziko Konpañiko aitekin ta bestee-kin aurten estampa bat itsaso aserretura bota ta egiña. Baña hau utzi ta adi zazu orain beste batekin Santu berak egiña ta len esan dugun prozesosan arkitzen dena.

Bere afari, debozi ta beste gauzak egin ta etzin zen arrats batez alarik gogoan etzuela ta loak arturik arkitzen zen Cocingo gizon Andres Gonzalez zeritzan bat eta gau erdiko lo andian sartu zeneko iratzarri zuten itx-atariko ots eta oju andi zenbaitek. Batetik bestera arazo andian zebiltzanen otsak ziran aditu zituenak eta otsen artetik ateratzen ziran ojuak zioten: «Sua, sua; ots laster, betor ura ta ura; sua, sua».

Hau aditu ta lo-gurak galdu ta zena arriturik oatzea utzi ta atera zen leiora ta batera ta bestera begiratu ta ekusi zuen zena; ta ekusi zuena zen bere itxea alde batetik eta bestetik su egiña ta laster auts egiñik gelditzeko bidetan sartua; zen alabaña arez, karez ta arriz ez, baizik olez ta zurez egiña.

Aldi artan zu an arkitu bazina, zer egiñen zenuela uste dezu? «Jauna», erantzunen dezu, «itxetik atera ta ekarri ta erakarri al nuen ura». Andres Gonzalezek ere hau bera egin zuela usteko dezu? Ez, bada; ark horduan egin zuena zen S. Francisco Xavierren bere gelako itzal, aintzur edo estanp-kuadro bat paretatik lenbaitlen kendu ta leio beretik urbiltzen zen suari agertu ta itxeko guziak erakarri ta bera lenenik eta gero beste guziak belaunikaturik, berak esan ta besteak erantzutea: «S. Francisco Xavier, laguntzen ezpadiguzu, galduak gara». Hau da aldi artan Andres Gonzalezek esana ta egiña. Eta aren aldera zetorren suak egiña? Len S. Francisco Xavierrekin su berak egin zuena.

S. Francisco Xavier bezala Jangoikoaren gauzetan dabilzan onak beren gañ izan oi dute sulezeko etsaia ta berak berez edo lurreko gaistoren batek laguntze diola egiten diezte al duten gaitz guzia eta bein alde bat eta bein beste egin ere ziozkan S. Francisco Xavierrei; bada Apostol Santo Thomasen Malipurko Elizan beintzat bere eskuz eman ziozkan tunda gaistoak eta itsasoan ta idorrean gizonen eskuz egiten zion zezaken gaitz guzia ta bein suz orain adituko dezuna.

Idoloen apaiz txar eta jentilitsu gure lege santa artu nai etzutenak begi gordiñez begiratzen zien fededun egiten zirane ta jentil arteko zere- monia loiak utzi ta gure legeko gauz onak egiten zituztenei, ta ezin ekusi zuten S. Francisco Xavierrek fededun aurrei eragiten ziena edo fededun aurrak jentilen jainko txarrak eta deabruaren itxur itsusi idoloak artu ta, jostatzen dabillen zakurrak zatar bat bezala, ostikoka erabiltzea, ta su andi bat egin ta guziak an erre ta auts egiñak uztea, ta alkekizun hau beren begietatik betiko kendu naiez ara bein egin zutena.

Arkitu zuten S. Francisco Xavier egur igartuzko itxe txar edo hermit batean ta, «Hau bizi den artean ez dugu burutuko aur txar bataituekin ta erre dezagun an bere itxearekin» elkarri esan, ta joan ta eman zioten itxe- ari edo egurrezko itxolari saiets guzietatik su ta su. Erre zen laster itxe guzia ta Santua ere an erre zela uste zuten jentillak; baña egondur zen an Santua suaren argiarekin bere Eliz errezoa egiten ta atera zen gero surik ekusi ere ezpalu bezala ta udan itzalpe andi batetik ateratzen zena zirudiela.

Era berean, bada, gelditu zen S. Francisco Xavierren estanp eta aintzur bere leioan Andres Gonzalez(ek) zedukana, itxea ingurutzen zuen suak ukitzen etzuela. Aldi artan egin zuen S. Francisco Xavierrek geiago ere; bada erretzen zeduzkan beste itxeak ere utzi zituen suak S. Francisco Xavierren itzal-imaginak arkitu zituen bezala ta geiago erre bage, ta gelditu zen illa ta bukatua su guzia.

Horduan zena da geroztik S. Francisco Xavier ta bere estanpekin milagro andiak egiten dituen. Adi zazu anitz urte ez dela egin zuen bat. Gure aita Francisco Rabago Erroman ere Theologiko maisu, gero Gaztelan Probinzial ta azkenean Fernando seigarren gure erregeren konfesor izanduak al zuenean egiten zituen bere misionak. Orietatik bat egiten zuen errian eskuetan artu zuen aur batek amaren orratz-ontzia, ta erabiliz idiki ta ezpañetara eraman ta zer egiten zuen etzekiela aizez tiratu ta sartu zituen eztarrian an zeuden orratz guziak, eta asi zen bereala negarez ta eztulka, itorik laster gelditu behar zuena bezala. Bertan etzagutu zuen amak agitu zena. Aoa zabaldu ta begiratu zion eztarrira, baña etzen orratzik ageri, sartuak ziran guziak barrena. Bere aurra besoan artu ta joan zen aita misionistagana ta eskatu zion Santuren baten laguntza. S. Francisco Xavierrekin zuen onek bere debozioa ta Santuaren estanpantxo bat artu ta ukitu zion arekin aurrari eztarri orratzduna, ta estanpak hau ukitu horduko, eztultxo bat egin ta bota zituen aurrak orratz guziak eta gelditu zen alakorik ezpaliz bezala. Ar zazu, bada, Santu beraren debozioa ta medalla edo estanpa, ta balia dakizula zere behar aldietan: bai arren, bai.

Seigarren eguneko irakur-aldia

Gaia: Andia da bere aldarean S. Francisco
Xavierrek agerzen duen eskua

Oculi mei sunt aperti, et aures meae erectae ad orationem ejus, qui in loco isto oraverit. 2 Reg. 7

S. Francisco Xavierrek munduan baditu anitz Eliz eta zenbait erritan agitz andi ederrak. Orietatik da Españiko korte Madrillen duena; bada da ango andien, ederren, apainduena. Bere izeneko Elizik ez duen erri askotan baditu S. Francisco Xavierrek bere aldar apaindu politak, eta aldar, an egin dituen gauz andi ta milagr anitzen berria oroitzapen-señalez ematen dutenak.

Behar den aldian lurreko edozein bazterretan ta itsaso beraren erdian ere egin dakioko Jangoikoari otoitz eta eska dakioko berari edo beraren Santuaren bati edozein gauza ta milagro; baña al bada eskantz hau Jangoiko beraren Elizan ta Jangoikoaren Santuen aldar aitzinean egin behar den gauza da, zeren Eliza ta aldarea den Jangoikoak artarako berezi digun tokia, ta toki, Elizaren konsagrazteaz edo bedeikantzez santutua; eta orregatik da toki eskatzen diran gauzak erdisteko agitz egokia.

Hau guri adirazteko da Jangoikoak errege Salomoni bein esana. Errege Salomonek Jerusalemen asi ta bukatu zuen Eliz bat eta aren presenta Jangoikoari egin zion aldian aditu zuen Jangoiko beragandik: «Artzen dut, bai, nik neretzat eta onara datozenen otoitzak aditzeko toki ta itxe hau; ta israeldarren bekatu gaistoak aser-erazi ta nik odeiak agortzen ditudan, ortz gaistozko mamorroz bazter ereñi frut-dunak betetzen ditudan edo itxeak eriz betetzen ditudan aldian, onara etorri ta, emen nik beren bekatu guzien damuz beteak ekusten baditut, adituko dut orien otoitza, barkatuko dieztet beren bekatu guziak kenduko dieztet ar ta mamorro gaistoak eta emanen diet eskatzen didaten ura ta behar duten beste guzia; ta noiznai toki onetara etorri ta emen otoitz egiten didana ekusteko ta eskatzen didana aditzeko, idiki-zabalak idukiko ditut begibelarriak; hau da alabaña israeldarrekin ditudan egiteko(eta)rako berezi dudana tokia ta toki santua».

Len israeldarrentzat Jerusalemgo Eliza zena da gaur fededunentzat edozein Eliz eta Elizeko aldare, naiz Jangoiko berarena izan, naiz Santua-

ren baten izenekoa Eliz edo aldea. Orregatik, bada, Eliz berean ta Eliz-aldareetan beste toki ta bazterretan baño gauz andi ta milagro geiago eginen ditu Jangoiko berak berez ta bere Santuz, ta bere aldareetan S. Francisco Xavierrek egin dituenetatik bat edo beste ekusi behar dugu oraingo aldian.

Ezkundu ta zenbait urtez humerik bage bizitu zen andre ezkondu bat eta S. Francisco Xavierren Eliz edo aldarera joan ta eskatu zion bein, berriz ta askotan seme bat, eta lenbizian ez-aditu bezala egin bazion ere, azkenean agertu zion aditu zuela aren otoitza ta eskale berak ezagutu zuen aurdun arkitzen zela ta gelditu zen poz eta atsegintz agitz andiarekin, ta bere aurdun denboran ta erdi arte guzian ibilli zen S. Francisco Xavierri esker ta eskerrak ematen ta erditz on bat eskatzen. Lotu zitzaion noizbait bere erdi-hordua ta oñazea ta erdi zen anitz luzatu bage; baña ez berak nai bezala, bada ekusi zuen alaba zela ta ez semea egin zuena.

Hau ekusi ta illundu zen hordurañoko aren poz guzia ta S. Francisco Xaviergana ere galditu zen Jangoikoak zekien bezala, ta jaikitzen asi ta zerbait bizkortu zenean, bere alaba besoa artu ta joan zen naigabetu baten berrikeretan ta esaten: «Beste guziak atsegintzez betetzen dituzun Santua, zergatik uzten nazu ni naigabez bete? Atsegintzez betetzen dituzu besteak bakoitzari emanez eskatzen dizuna; nik gauza bat eskatu dizut zuri ta niri zuk hau ukatu didazu; bada nai nuen gauza nik zuri eskatu ta zuk niri eman didazu nai ez nuena ta emate hau ez ematea diña da ta nolana orra non dezun zere erregaloa».

Hau esan ta utzi zuen Santuaren aldaeran bere alaba ta baztertu zen zerbait agitz zaputztua. Alere etzen Elizatik atera, ez eta Santuaren alda-retik agitz urrundu ere, ta bere bihotzeko miñarekin ta zuen seme-nai andiarekin ez dakigu zer izandu zen S. Francisco Xavierri aldi artan ark an esana; guk dakiguna da S. Francisco Xavierrek bihotzean ukitu ta jaiki zela belauniko zegon tokitik eta joan zela berriz Santu beraren aldarera an utzi zuena ekustera ta arkitu zuela an utzi zuen alaba seme egiña; zenbat bere poz eta atsegintzekin ez da erraz orain guk adiraztea. Zer eskerrak andre ark horduan S. Francisco Xavierri emanak eta zer debozioa Santu berari gerozko bizitzan izandu ziona! Nai ta ez andia, bada agitz andia izandu zen S. Francisco Xaviergandik artu zuen ontart eta milagro berria.

Emengo gisan Indian ere fededun, jentil ta turkoak ibiltzen dira saldu-erosian ta beren beste egitekoz erri ta probinzi batetik bestera, ta turko ta jentilak ekusten duten an ta emen S. Francisco Xavierrek fededunen alde eginen duen milagr hau edo hura, ta zenbaitek fededunen

gisan aren aldera urbildu ta eskatuz erditsi dute beren idol txarrei edo Mahomari eskatu ta ezin zutena. Adi zazu orietatik batena.

Andre jentil ezkondu bat bizitu zen luzaro orain ekusi dugun beste hau bezala humerik bage bat seme ta izateko nai andiarekin. Bere nai onek zerabillega ibilli zen zenbait urtez idolo idolo seme bat bakoitzari eskatzen ziola. Baña idoloak zur-puskak, sagu-kabiak eta deabrutegi zikiñak dira ta semerik ez ezik, pits bat ere ezin eman dezaken gauzak eta azkenean andre gaisoa utzi zuten bere nai utsarekin ta humerik bage.

Aditurik, bada, hura bezalako zenbaitekin len S. Francisco Xavierrek egiña joan zen Santu beragana ta eskatu zion bere idoloetatik erditsi etzuen semea, ta idoloen aldareetan bezala S. Francisco Xavierren alda-rean etzen ustel atera andre gaisoaren uste-eskantza; bada S. Francisco Xavierri seme bat eskatu ta laster humedun gelditu zen ta urtea baño len izandu zuen nai zuen ta Santuari eskatu zion semea.

Atsegiñez zoratua bezala gelditu zen bere semearekin andre jentil hau ta ill-bete biz ibilli zen pozez zertan dabillen ez dakien baten eran. Baña ill orien buruan semea gaitzez ill ta gelditu zen negu gogorreko gau illun-otz baten gisakoa edo erdi erotu, erdi amurratua; ta azkenean egin zuena zen bere seme illa artu, Elizara joan, S. Francisco Xavierren alda-rera urbildu, aldaeran arkitzen zen Santuari begi zorrotzez begiratu, aur illa aldar aitzinean utzi ta Santuari esatea: «Semerik ez ematea baño gais-toago izandu da bi illeko niri zuk hau ematea; bada hau illa ekusi dutenak urrikaltzen ziran nitaz len, ta orain irri ta irri eginen didate; ta orra, zure-tzat nai badezu eman didazun semea».

Hau esan ta artu zuen bere itxerako bidea, baña S. Francisco Xavierrek zerbait egiñen zuelako ustean edo bere humeari zion onginaiak tiratzen ziola, itzuli zen utzi zuen bere seme beragana ta eskuetan artu ta begiratu zioneko ekusi zuen begiak idiki ta zabaltzen zuela aoa, amaren bularra eskatzen balu bezala, ta ama jentillak hau ekusi ta, «Zer?» esaten dio, «zer? bizi zara, nere semetxoa?». «Baí, bizi da», esaten die an arkitzen ziranei, «ta behar du titia», ta eman ta ekusten du artzen duela gaitzik ekusi ezpalu bezala. Eta S. Francisco Xaviergana itzuli ta eskatzen dio leneko bere erakeriaren barkanza ta bigarren bere milagroagatik millaka eskerrak eman ta badijoa bere semearekin agitu zenaren berria banatzen duela.

Orra zer milagroak bi aldi oietan S. Francisco Xavierrek bere alda-rean egiñak. Bai? bada biak bezain ekustekoa da orain adituko dezun iru-garrena. Thomas Croce zeritzan batek izandu zuen S. Francisco Xavierrek andre jentil onekin ta onen semearekin egin zituen milagro andien

berria. Berri hau ark artu ezker, eritu zen ta agitz gaizki beraren seme txiki guztiz ark maite zuen bat. Ain maiteari bezala egin ziozkan sendatzeko ziran laguntz guziak, baña guziak atera ziran ustel ta zenbait egunen buruan ill zen Thomasen seme maitea.

Itxeko guziak asi ziran aurraren illerrirako gauzak prestatzen. Elizako nagusiari eman zioten aurraren ill berria, argizagi-gilleari eskatu zioten ill-ortzirako behar zutena, ill-oialaren eske bidaltzeko zeuden dendara ta ezkilleri eman-erazteko ill otsa ta berria. Erriko ezagunak eta Thomasen aide ta auzoko guziak bildu ziran aren itxean bere semearen eriotzak eman zion naigabenza beren hitz onez zerbait arintzera ta asi ziran emendik bata ta andik bestea artako zen guzia ari esaten.

«Baña, zer?» esaten die Thomasek bere aide-adiskide an bildu guziei; «galdu dudala nik zuek uste dezute nere semea?». «Zer, bada?», eranzuten diote bere aide-adiskide ta ezagun guziak; «ill da, ta». «Ill?», esaten die Thomasek; «eta etzen ill, bi ill bete horduko, araistian aditu dugun andre jentil aren semea ere? Ta galdu zuen ark orregatik hau?». «Ah, baña S. Francisco Xavierrek», eranzun zioten Thomasi bere aideak eta beste adiskide ta ezagunak, «biztu zuen milagroaren semea». «Ongi; ta», esaten die Thomasek, «S. Francisco Xavierrek arena bezala ezin biz dezake nere aur illa ere? Edo andre jentil batena diñako ustearekin ezin eska dezoket nik Santuari biz diezadala?».

«Beude, bada, beude geldirik», esaten die gero bere itxekoei, «aurraren obirako argi-zagi, ezkill ta prestantz guziak eta goazen S. Francisco Xavierri eskatzera nere aur illaren bizia». Jaiki ta badijoa andre jentila bezala Elizara ta Santuaren aldareta ta esaten dio Santuari: «Ez dut uste ukatuko didazula niri, zure itxekoari ta fededunari, anitz ez dela jentil arrotz bati eman diozun ondasuna; indazu, bada, niri ere, S. Francisco Xavier, nere aur illaren bizia ta hau zuk nik eskatu ta biztu didazulako poza ta atseginza. Nere bekatu gaistoak gatik ez dagokit niri onenbat zure ontart eta fabore; baña eskatzen dizut nere aurtasunetik dudak kristau siñistaren alde ta naigabetuekin beti zuk izandu dezun urrikaltz andiagatik».

Hau guzia esan zuen Thomas Crocek deboziozko negarra ta negarra zeriola. Hau esan ondoan egin zuen S. Francisco Xavierren aldareari limosn andi bat egiteko botoa, ta hau ark esan ta egin horduko, biztu zen, jentil amaren seme illa bezala, Thomasen aur illa ta gelditu zen gaitzik ekusi ezpalu bezain ona ta bizkorra, ta bete zen pozez ta atsegiñez Thomasen itxea ta erri guzia.

Baña itxozu; etzen emen bukatu S. Francisco Xavierrek Thomas Crocceren semearekin egin zuen milagro guzia. Urteak joan ta eritu zen

berriz, ta len bezain gaizki, Thomasen seme len ill hau, ta illzeko puntura zenean, lasterka Thomasek S. Francisco Xavier bere aldarean billatu ta eskantz eta boto berri bat egin ta erditsi zuen berriz ere bere seme beraren bizia. Andik zenbait urteren buruan eriotzeko tranze berera zen Thomasen seme hau ta irugarren aldian Thomasek otoitz bera ta promesa S. Francisco Xavierri egin ta erditsi zuen bere semearen bizia ta osasuna, ta anitz urtez izandu zen mutil hau S. Francisco Xavierren milagroko gizona. Orra zer den S. Francisco Xavierrek bere aldaretik billatzen dutenen alde egin dezakena. Artu, bada, berarekiko debozio andia, besteei bezala balia dakizun zere aldian edo beharra agertzen zaitzun horduan: bai arren, bai.

Zazpigarren eguneko irakur-aldia

Gaia: Animen ona da S. Francisco Xavierrek bere milagroak billatzen duena

Signa autem eos, qui crediderint, haec sequuntur. Marc. 16

Jangoiok Apostolu Jaunak munduan banatu zituen banatu ta bidalditu zituen milagroak beteak edo milagro ta milagro egiteko nai adina esku ematen ziela. Zertako uste dezu? Beren jan-edana ta soñerako behar-ko zutena irabazteko? Ez, bada; beste bidez hau billatzen zuten oriek. Zertako, bada? Beren egiteko andia obeki egiteko ta munduko guziei agertu behar ziezten Ebanjeli santuko egi andiak sinist-erazteko ta zerurako baziran artu beharko zuten birtutezko bide latza ar-erazteko, ta onetako behar-zuten Apostolu Jaunak, dio S. Tomasek, milagroen laguntza, ta behar zuten, dio Doktore S. Gregoriok, aurrak esnea ta mintegitik mendira ta sagardira aldatzen diran landare berriak ura bezala; bada urik ez duen landare arbol-gai berriak ez du lurrik artuko ta esnerik bage ez da aur jaio berria aziko; ez eta, dio Doktore santuak, milagrorik bage jentilitsu gaistatuaren animan zeruko sinistantzik eta birtuterik ere sartuko: *miraculis erat nutrienda* (Hom. 29 in Evang.).

Indian len S. Francisco Xavierrek egiten zituen milagroetatik anitz izandu ziran ango jentilitsu ta Mahomaren legeko gizon gaisoei gure lege santa ta lege santak agertzen duen bidea ar-erazteko. Gaur ere jendagi beretatik dira ango geienak eta geroz an egin dituen milagroak ere alde berera zuzenduak izaten dira, ta an ta emen ta munduko beste bazter guzietan egiten dituenak munduko beren ona ta zerua billatzen dutenak dira; bada guziak egiten ditu Jangoikoaganako ongi-naia ta amorearekusten ta ikasten dituzten guzien bihotzean sar-erazi naiez, edo ekusten ta ikasten dituztenak gaistoak badira on-erazteko, ta onak diran aldian onduagoak edo obetuak uzteko.

Anitz aldetarakoak dira Santuak eskatu ta Jangoiok egiten dituen milagroak, eta ematen diegu guk Santu bakoitzaren milagroen izena, bakoitzak eskatuz edo bakoitzaz bere aldian baliatzen dela Jangoiko berak egiten dituen; bada bakar bakarrik Jangoikoa da milagroak berez egin ditzakena: *qui facit mirabilia solus* (Ps. 135,4). Santuen gis onetako milagroak, bada, dira illak biztea, iltzen daudenak edo agitz eri ta indar gutirekin

arkitzen diranak bat-batean sendatu ta sendor uztea, besorik edo oñik bage arkitzen dena besodun edo oindun uztea, ta batek berez edo lurreko laguntzekin ezin dagiken edozein beste gauz egitea.

Jangoiok, bada, ta Jangoikoaren Santu guziak beren milagroak billatzen dutena da Jangoiko beraren honra ta gure ona, bai ta milagro berak eriarri osasuna ta behartsuari ondasuna emateko egiñak diran aldian ere; bada gañez bezala ematen diran gauzak dira emengo gauzak eta gure animen ona ta Jangoikoaren honra da Santu guziak berez ta beren milagroak billatzen dutena ta onetarako ez diran gauzak eskatu ere behar ez diran gauzak dira; bada gauz onerako ez diran gauzak eskatzea, bere lepoa eba-kitzeko den kanibeta batek eskatzea bezala da. Eta diogun onerako dela, nai bazenu ere, ezin uka dezakezun gauza da orain adituko dezun gizon batekin S. Francisco Xavierrek bein ta birretan ta irur aldiz egiña.

Francisco Fernandez zeritzan bat zen zori oneko gizon hau. Zori gaistoko ibill makur askotan sarturik zebillen gizona zen gizon hau, S. Francisco Xavierrek agertuz, mehatxuz ta ekusiko dezun adina bidez onerazi zuen arte guzian; bada arteraño besteren andre batekin aragi gaistoak eragiten dituen zikinkeria loiz galduetan ta sekulako su-gai itsusi arrigarritan ibilli zen gizon hau; ta ibilli zen itxeko guzien isilka, gabaz, illunbean ta anitz diru ez ezik, gorputzak eskatzen duen loa ere galtzen zuela.

Gis onetan gau guzia galdu ta itxera itzultzen zen goiz batez sartu zen Elizan ta urbildu zen, oi zuen eran, S. Francisco Xavierren aldarera, Santuari zerbait otoi-egitera. Loak garaitu ta laster utzi zuen bere otoi-tza. Bere esku bietan aurpegia ezarri ta urbildu zuen burua paretara ta bertan gelditu zen loak artua.

Loak artu horduko, ekusi zuen aldaretik jaitsi ta beraren billan zetorrela S. Francisco Xavier ta aren aldera zeneko, esaten ziola: «Non zabil-tza, Fernandez, ta zer egiteko da zere esku-tartean dakartzun galgarria? Noiz utzi uste dezu dakartzun bide makurra? Begiraten diozun baño geiago ez diozu begiratu behar Jangoikoari zor diozun amoreari ta zori tristeko andre ezkondu aren honrari? Zokora tiratzen den tresna tzarra edo zer da zure anima? Bada zere gorputz gaistoari atsegin loiz lotsagarri bat egiteagatik uzten diozu beretzat deabru amurratuari, ta deabru, sekulako neke tormentuz urratzen ta lertzen iduki nai zaituenari? Begira: zentzatzen ezipazara, itsutzen zaituen andre gaistoa zuretzat izanen da sule-zeko zure etsairik andiena ta sierpe ta dragoi geienik ozkatuko ta atzapar-katuko ta amur-eraziko zaituena. Zere animari zor diozun ongi-naigatik, bada, Fernandez, ta izandu didazun debozio piskagatik, bide galgarri

orretan ez berriz oñik sartu ta dadukazun baño geiago ez, arren, Jangoi-koa aserretu».

Hau ari esan ta igan zen S. Francisco Xavier bere aldarera ta iratzarri zen Fernandez, ta iratzarri negarrez urtua, ta S. Francisco Xavierri anbat egiteko eman ziolako damuz betea ta naigabe berrirako biderik ari eman baño len bizia galduko zuela esaten zuela. Horduko aren asmo onak eta bihotzeko tristantzak iraundu zuten zenbait horduz, baño ez egun oso bat ere; ain andia zen aragiaren atsegintz loietarako arturik zedukan makurza ta atsegintz beren keak ematen zion itsumen-lilurantz, ta goizetik arratserañoakoa izandu zen, ta luzeago ez, Fernandezen urrikanz guzia.

Eguna illuntzen asi ta asi zen Fernandez hordurañoako arratsetan egiten zuena gogoan erabiltzen ta bere erabiltz onek berotu zion, oi zuen gisan, atsegintzetarako grin gaistoa, ta hau berotuz bezala, oztuz ta galduz joan zen S. Francisco Xavierri goiz artan eman zion hitza, ta berak nai bezala asi zen bere gogo gaistoari esaten: Erakeria ta ametsa egun goizean nik izandu dudana. Aurak dira ta atso buru txarrezkoak ametsen bidez gauzak egiten dituztenak. Alde bat, bada, ametsak eta goazen genbiltzan bidez nere begira egonen den andre aren itxera; ta hau esan ta artzen du arako bidea ta arrats artan izaten da lenagokoetan bezain gaistoa.

Urrango goizean andik atera ta sartzen da bidenabar leneko goizeko gisan S. Francisco Xavierren Elizan ta urbiltzen da Santu beraren aldarera, horduan ere an otoitz egitera. Sartu zen Elizan, otoitz labur bat an egin ta bereala itxerako bidea artzeko asmoan ta an egondu zen artean ere egin zuen alegiña begiak ongi zabalduak eta lotara bage iduki naiez. Baña alere Santuak nai ta, bat batean gelditu zen lo ta bere aldaretik jaitsi ta beragana zen bigarren aldian S. Francisco Xavier.

Nola uste dezu? Bakez ta hitz mee zenbait, leneko aldian bezala, ari esatera? Ez, baizik bekaitz arrigarri bat erakusten ziola, nork daki zenbat mehatxu egitera ta agitz gogorki ari esatera: «Ez dezu alkerik emen atzo eman zenuen hitza autsi ta nere aldare onetara urbiltzeko? Gezurti gaisto, ezkontzen zikingarri, gizon loi bekatuz galdual etzen aski nik bein zuri esatea, etzindezela bart izandu zaran itxera berriz itzuli, sekulan ara zu ez itzultzeko? Zeren billan zabiltza zu an? Nai dezu gaur, bigar edo urrango arratsen batez tiro bat dizuten zure gorputz gaistoa obira ta lenbaitlen anima loi zikiña sulezero ta deabru gogorren atzaparera bot-aurtikitzeko ta betiko neketan an ondaturik uzteko? Lotsarik ez dezun eskerbageal berriz aratzen bazara...».

Hau esan ta igan zen S. Francisco Xavier bere aldarera ta iratzarri ta esnatu zen gisatzar zikin lotsabagea; ta esnatu ta iratzarri zen, zen guzia arrit-ikaratua ta alkez begirik aldarera ezin goratu zuela; ta an bertan S. Francisco Xavierrek egiteko gaistoren bat egin zezan beldurrez betea, joan zen andik igesi bere itxera ta gau ta egun ibilli zen ill betez S. Francisco Xavieren beldur andiarekin ta andre gaistoaren itxera urbiltzen ere etzela.

Baña orra zer den aztur gaistoa ta aragi galduren atsegintz zikiñen oikura bezain oikur kutsaria. Egunak eta hasteak joan ta epeldu zen S. Francisco Xavierren hitz mehatxariak Fernandez bekatariari sartu zion beldurra. Denbor berean anditu zen aren atsegintz debekaturako su ta grin gaistoa, ta bere su-grin gaistoak burura bidaltzen zion lañoarekin asi zen itsutzen ta esaten: «Lenbiziko ametsa bezain amets eroa izandu da S. Francisco Xavierren aldar aldean azkenik nik izandua ta orain ere banoake», zion, «leneko andre beraren itxera; baño egin behar dudana da S. Francisco Xavierren Elizan oñik berriz ez sartzea, etor ez dakidan lenekoak bezalako amets izugarri txarren bat». Eta hau baño gaistoagoa zen gauza ere egin zuen Fernandez bekatariak, eta hau zen S. Francisco Xavierri zion debozio piska ta egiten zion zerbait errezo uztea ta epaliz baño geiago artzaz ez oroitzeko asmoa artzea.

Bere asmo galgarri hau artu ta artzen du bere atsegintz loietarako bidea ta urrango arratsetan ere badabill bide galgarri berez ta S. Francisco Xavierren igeska ta gordeka, uste etzuen bidez Jangoiako hura billatzera behartu zuen artean. Ara nola.

Bere ibiller gaistoen artean eldu zitzaion Fernandezi burutik oñe-raño humore lodi gordin oñazez betetzen zuen bat. Humore hau sartu zitzaion ezurren bill-tegi ta juntur guzietan, bai ta zituen gorputzeko zainetan ere, ta ez eskurik eta ez oñik eta ez heri-behatzik igi zezaken oñazez lertzeko tranzeren bat ekusi bage. Gaztea zen oraindik Fernandez ta ondasunduna, ta beregandik bere gaitza kendu naiez, barber-tan, medikutan ta sendagaitan gastatzen zuen kupide bage; baño erientzat etziran deusetako barber-medikuen alegiñak eta sendagai guzien indarrak, eta guzien ondoan gelditu zen iltzeko tranzean ta Elizako gauzak artu behar zituelako berriarekin.

Berri hau aditu ta oroitu zen S. Francisco Xavierrez ta damuz beterik ez egiñaz bein ta berriz bere amets onetan ark adirazia, asi zitzaion bihotzez esaten: Ah nere Santu maitagarria! Egin banu nik nere onerako Elizan zuk esaten zenidana, gaur ez nintzan gorputzez ta animaz arkituko arkitzen nazan eran ta gisa urrikagarri onetan! Orra zertara nauten

nere atsegintz zikiñak! Obira doa lasterka ta oñazez beterik nere gorputz bekatuz nik len agitz loitua, ta nere bekatu berak gatik agitz beldur naz onda dakidan betiko sulezean nere anima. Zori gaistoan jaioa ni nere anim hau bein ara ezkerol! Ez dizut orain eskatzen gorputzaren osasuna ta nere oñazeen arintza; eskatzen dudana da nere bekatu zikiñen barkanza, ta hau da zuk, S. Francisco Xavier, gaur niri erditsi behar didazun gauza, izan ez nadin zure debozioko Doktore santu S. Geronymok sulezean arkitu zituen anitzen laguna; bada dio aratzen diran eunetatik larogei ta amar ta geiago aragiaren zikinkeriak gatik aratzen dirala.

Eriak hau esan horduko, agertu zitzaion irugarren aldian S. Francisco Xavier ta galdetu zion: «Ezagutzen nazu? Eta ematen badizut eskatzen ez didazun osasuna ere, onduko zara zere bizi guzirako? Eta oraindaño-ko bide makurrak utzi ta artuko dezu fededun on batek artu behar duen bizitza edo ongi ta maiz konfesatzea, baruz ta nekez zere gorputz gaistoa eskuratzea, al dezun ona behartsu gaisoei egitea, bide gaistotan oñik ez sartzea ta Jangoikoaren legeak eskatzen duen beste guzia?». Baietz ta baietz juramentaturik eriak esan ta S. Francisco Xavierrek bere bedeikanza eman ta utzi zuen anima ta gorputz sendatua, ta geroz ill artean bizitu zen Francisco Fernandez garbiro ta santuki. Orra Santuak beren milagroak billatzen dutena: billatzen dituztenak animan ondurik edo obetuak uztea. Eska zagozu S. Francisco Xavierri dagiela aldi onetan milagro hau zurekin ere: bai arren, bai.

Zortzigarren eguneko irakur-aldia

Gaia: Agitz andia da S. Francisco Xavierren
behartsu gaisoekiko urrikaltza

Charitas patiens est, benigna est. 1 Chor. 13

Ongille urrikaltia da behartsu gaisoak gogo osoz billatzen dutena, ta era edo gis onetako ongille bat billatzen dute S. Francisco Xavier billatzen dutenak eta ongi egiten dute; bada bere bizian urrikaltia zen Santua ta ill ta zerura ezkerol agitz urrikaltia goa da; zeren eriotzarekin ez diran galtzen, ontzen ta anditzen dira(n), Santu guzien birtut eder ta gauz onak. S. Francisco Xavierren leneko urrikaltza ekusteko aski da bera edozein ontzitan, edozein presondegitan, edozein hospitaletan edo edozein itxe behartsutan ekustea; bada urrikaltz garbi andiak egiten duena da an onek egiten zuena; atoz ezperen Portugaltik Indira eraman zuen ontzian hura ekustera.

S. Francisco Xavier Indirako itsas-bidera zenean, batetan atera ziran Portugaltik zenbait ontzi, ta erregek ala nai ta, atera zen S. Francisco Xavier guzien ontzi nagusian, ta orregatik atera zen ontzi, ark zuen urrikaltz andia agertzeko, guztiz egokian; bada atera zen ontzi mariñel ta soldadu ta gizon geiago zituenean, ta berez zenbat ere geiago ontziko gizonak, anbat geiago ontzi bereko gizonen behar, gizonen gaitz eta gizonen eritasunak, eta orregatik andi goa urrikalti baten urrikaltza agertzeko bidea.

S. Francisco Xavierren ontzian arkitzen ziran milla gizon bezala; itxe baterako giza-sall arrigarria ta eguzki-pe errean ta ur gazi gañean zebillen eta anitz ill betez itxetik ateratzen etzen onelako giza-sallarentzat etxe agitz erikorra. S. Francisco Xavierrekin Portugaltik ontzian atera zirane-tatik anitz gaitzez ta miñez ill ziran bidean, beste anitz eriotzaren ortzeta-ra ziran ta gaitzik gutien ekusi zuena gaizkitu zen edo egondu txarki ta eri, bai ta S. Francisco Xavier bera ere.

Ala ere S. Francisco Xavier izandu zen beste guzien lagunle, sendalle ta ongille; ta ongille, sendale ta lagunle agitz urrikaltia. Itsasoko ber(e) irur ill lenbizikoan agitz nastua erabilli zuen Santuak bere barren guzia ta oñen gañean ere doi-doia ibilli zen denbor orretan, ta denbor berean izandu zen beste guzien oin ta esku, eri bakoitzari zegokan guzia egiten ziona ta eri guziei beren behar aldietan laguntzen ziena.

Bera ere eri ta oriei laguntzen gobernariak ekusi ta besotik artu ta eraman zuen bere aldera ta bere maira, esaten ziola: «Aita, beste egiteko-rako ta inditar guziak fededun egiñak uzteko bidaltzen zaituzte erregek, Aita Santuak eta Jangoiko berak, eta erien artean emen iltzen bazara, gaizki egiñen dezu zere egiteko hau. Bestela ere zaitzeko esku ta manua-rekin igortzen nau ni nere erregek eta gaizki nik zai zaitzaketa, zauden bezain eri arkitzen zarala uzten badizut gau ta egun orrenbat erien ta iltzen daudenen artean».

Mill esker eman ziozkan S. Francisco Xavierrek gobernari(ari) ta zituen era politekin ta bere ezañak irriz edo farrez eztatutik, asi zitzaion esaten: «Ongi, jauna, nik maite ditudan ontziko gaisoak iltzen daude ta lagunlerik ez dutela, ta nola nik, orien onerako zerbaite dagikedanak, utzi-ko ditut lagunzik bage? Ez, gobernari jauna, mundu guziagatik ezin dagaiket hau nik. Lagundu behar diot, bada, eri bakoitzari edo guzien artean emen bertan damuz illa gelditu behar dut nik».

Hau aditu ta sorbaldak goratu ta mututurik joan zen gobernaria beste aldera ta S. Francisco Xavier bere erietara, ta ibilli zen gau ta egun batetik bestera sei-eun eri beintzat zituen ontzi-hospital artan, konfesa-tzen bata, oliatzen bestea, maneatzten oni bere oatzea, eramaten ari eska-tzen zuen jatekoa edo sendagaia ta kentzen beste bazterrekoari zerion materi ta usteltasuna.

Eskean billatu ta eramaten zion behartsuari etzuen, bere eskuz maneatzten zion jatekoa, egiten zien oni ta ari beren garbitasuna ta hura baizik ezañ bezala, ematen zion eri bakoitzari bere eskua ta laguntza. Indarririk etzuenari besoa sartu ta goratzen zion lepoa ta burua, artu behar zuen salda, zukua edo edaria ar-erazteko, ta esku-oiala artu ta idortzen ziozkan bere ezañak. Bazebillen batetik bestera bakoitzari nola arkitzen zen edo zer etzuen galdetzen ta artu behar zuena ematen ta hitz onez guziei beren gaitz, kezka eta naigabenzak arintzen.

Iltzen zegoen bati laguntzen hari zenean, aditzen zituen andik eta emendik deitzen zioten amarren otsak, eta ots, iltzeko prestatu nai zutela ziruditen erienak, eta esku tartean zuena alik ongiena prestatu ta joaten zen behar geiena zuela zirudienagana ta esaten zien beste guziei: «Itxozue gutitxo bat, emengoa laster egin ta zuekin naz», ta egiten zuen esaten zuena. Baña ots egin ziotenekikoa egin horduko, ots egiten zioten beste anbestek eta orien ondoren besteak eta besteak, eta goizetik arratseraño artan ibilliagatik etzuen bukatzen bere lan hau ta gabaz ere luzaro artan berean hari zen S. Francisco Xavier.

Berekin zuen gaitzak eta nekeak garaitu ta lo piska bat egitera biltzen zen aldian, etziten zen ontzi gañeko ol gogorrean ta artzen zuen burupe-rako an zeutzan soka bilduetatik bat eta erien baten lenbiziko ots edo ai bat aditu horduko, an zen aren bazterrean ari bere animako lanean edo behar zuen beste edozenetan laguntzen, ta bere lotegira etzen itzultzen eriarren gauzak, eri berak nai bezala, egiñak utzi arte guzian, ta guztiz labu-rra izaten zen len ta gero egiten zuen loa ta artzen zuen atsedantza, ta jaiki horduko sartzen zen bere erien artean ta leneko eguneko egiteko berean ta egiten zuen lenekoan bezain zinki ta urrikaltz andiarekin.

Artu zuen S. Francisco Xavierrek ontzien gobernari ta beraren ontziko nagusi jaunak berezi zion gela-modu bat, baña artu zuen non egon etzuten eri gaisoak eta gaizkien arkitzen ziranak an sartzeko, aldera-gotik an berak berezkiago ta obeki laguntzeko ta S. Francisco Xavierrena ez, baizik eri errumes behartsu gaisoena zen S. Francisco Xavierri gober-nariak beretzat eman zion gela.

Gelaz egiña egiten zuen S. Francisco Xavierrek gobernariak berak ematen zion janari bereziarekin: artu ta behartsu eriei eman ta Jangoiko-aren izenean ematen zioten ogi zatiren batekin bera gelditzea. Alde guzie-tara S. Francisco Xavierrek alegiña egin ta ere, anitz eta anitz izandu ziran ontzian ill ziranak eta ill ziran guzietatik etzen ill bat ere S. Francisco Xavierrek konfesioz, komunioz, hitz onez ta zezaken bidez laguntzen etziola.

Ontzi barreneko tokirik azpirenekoan ta txarrenean arkitzen ziran gizon ezer-zenak eta eririk behartsuenak, eta gizon eri laguntz guti edo bat ere etzutenak. Orien berria artu horduko artu zuen S. Francisco Xavierrek arako bidea. Hau ekusi zutenak lasterka joan ta besotik itsasi ta arrituak bezala asi zitzazkan esaten: «Aita, aita, ta nora zoaz? or bertan illik gelditzera? Ez, Jangoikoagatik. Zaude emen ta emen ere egiten dezu-narekin Jangoikoaren milagro bezala izango da luzaro zu bizitzea».

Baña S. Francisco Xavierrek begi eskerdun leunez geldirazi nai zute-nei begiratu ta eztatiko hitz on zenbait esaten ziela soseg-erazi zituen; ta gogoan ar-erazten ziela ontzi gañekoak eta ontzi erdikoak bezain anima-dunak, eta animadun bataituak, eta bataitu, Jangoiko berak agitz maite zituenak zirala ontzi ondoko eri gaisoak, eta ontziko eri guzien artean aiek zirala eri urrikalgarrienak eta animako eta gorputzeko laguntz geiagoren beharrean arkitzen ziranak, ta, geldirazi ani zutenak geldirazi zituen ta orien igesi bezala sartu zen azpiko eri gaisoen egontegi illun zikinean; ta ara sartu horduko, esan ziezten hitz egoki urrikarizkoekin arindu zituen guzien bihotzak, egundu zen gero bakoitzarekin berak nai adiña denbo-

raz, lagundu zien guziei animako gauzak zuzentzen, ekusi zuen zer zen bakoitzak zuen gaitza, garbitu ziozkan zituenari bere zauriak eta lotu ziozkan zezaken ongiena ta egin zion bakoitzari gaizki arkitzen den seme maite bati am on batek legikon guzia, ta egin zion S. Francisco Xavierrek ari hau jaits-aldi artan ez ezik, gerozko egun guzietan ta eriak an ill edo sendatu arte guzian.

Bein bakarrik hau egitea ere urrikarizko lan ekusten dezun bezain andia zen; baña hau bera berriz ta berriz ta askotan ta askotan ta azkene-raño S. Francisco Xavierrek egin zuen gisan egitea, zer izanen zen? Santuaren urrikalzak zegiken gauzarik andienetatik bat. Eta orra norañokoa S. Francisco Xavierrek ontzian sartu zen egunetik agertu zuena.

Emen agertu zuen urrikaltz bera izandu zuen S. Francisco Xavierrek ontzira baño len ta ontzitik atera ta beti bere bizi guzian. Ontzira baño len Aita S. Ignaciorekin ta bere beste lagun guziekin Venecian bizitu zen denboran bizitu zen *sendatu ezin diran*-ena zeritzan hospital batean. Bazen horduan an zenbait eri agitz izugarriren artean materi ta usteltasuna zerion bat. Lenbiziko aldian hau ekusi ta nastua gelditu zen Santuaren barren guzia, ta bere burua eskuratzeko ta Kristo Jaunaren izenean eriarrekin, an gis artan arkitu balu, Kristo Jaun berarekin egiñen zuena egin naiez, eriar bere zauria agertu, ezpañak gañean ezarri ta txupatuz kendu zion zerion zikinker guzia. Ekusten dezu nolakoa lendabizitik ere S. Francisco Xavierren eri gaisoekiko urrikaltza? Bada gisa berekoa ta gero lenbiziko ontzian ekusi duguna bezalakoa izandu zen beste ontzi ta hospital guzietan agertu zuena.

Eri gaisoekin bezain urrikaltia izandu zen beste behartsu guziekin S. Francisco Xavier. Itsasoz dabilzkanak irabanz andiak egin naiez galtzen dute askotan zutena ta gelditzen dira gabe ta behartsu, ta berak ill ta, edo bestetara joan ta, uzten dituzte beren itxeko gaisoak zer jan ez dutela ta beren animak eta honra galtzeko bidetan sartuak. Anitz erritan sartzen zen S. Francisco Xavier ta era onetako behartsu gaisoetatik arkitzen zituen nork daki zenbat, eta behartsu-urrikalgarrietarako zuen ongi-naiak eta urrikaltzak etzion uzten bideren batez oriei lagundu bage.

Laguntzen zien zenbaiti kalez kale ta itxez itxe ibili ta limosnan biltzen zuenarekin. Laguntzen zien besteei Portugalkoei kartak egin ta andik bidaltzen zioten diruarekin ta gañerako guziei Indi berean zituen adiskide dirudunei behar zuen eskatzen ziela; baña etzien behartsu gaisoei emalleen diruz laguntzen emalle berak kaltear uzten zituela.

Nola zen hau, diozu zuk? Santu berak andituz emallen dirua edo ondasuna. Zerbait eskatzen zuen aldian ematen zion batak berez eskatzen

zion dirua; ematen zion besteak, ar zezan berak nai zuena, zituen diru guzien giltza; ta batari ta besteari milagro anditzen zien beren diru-salla edo seguratzen zien itsasoz bidalzen zuten oialdia edo oialdiaren saltze ona; ta zeren limosnaz ematen zien S. Xavierren eskuz behartsu gaisoei zerbait diru, beren kutxan arkitzen zuten len zutena baño agitz geiago edo nai bezala saltzen zituzten bestela salduko etzituzten edo itsasoan galduko ziran oialdiak eta merkantzak. Orra zein andia emalle onekiko ta emalleen dirua artzen zuten behartsu berentzat S. Francisco Xavierren urrikaltza ta karidadea.

Len zena ta len baño ere agitz urrikaltiagoa da gaur behartsu gaisoentzat eta emalle onendako S. Francisco Xavier, ta dutenak beraren izenean ematen badie behartsu gaisoei behar dutena, seguratuko dute len zutena ta andik edo emendik bilduko dute gañez zerbait, bai ta zerurako anitz laguntz ere, Kristo Jaunak esana dadukan bezala, ta behartsu gaisoei, ari oriek ongi eskatu ezker, zuzenduko die nolerebait behar dutena. Jangoikoak diola bakoitzari bere lan hau behar bezala egiteko grazia: bai arren, bai.

Bederatz-garren eguneko irakur-aldia

Gaia: Erdits-uste osoan ta eskutik utzi bage eskatu behar zaio S. Francisco Xavierri gauza

Modicae fidei, quare dubitastis? Matth. 14

Beren otoitzan anitzek egiten dute bere lan batean Apostol S. Pedrok bein egin zuen utsa ta beren uts hau atera artean ez dute erdisten eskatzen dutena. Itsas aserretuak Apostolu guziak beren ontzian agitz gaizki zerabiltzan batez, agertu zen ur gañean Jesus, ta len baño kezka-tuagoak gelditu ziran hura ekusi ta, zeren gaitzen bat egitera zetorren duendea zela uste zuten ekusten zutena. «Ni naz», ots egiten die Jesusek Apostol izutuei; «ta ez da zer asaldatu».

Hau aditu ta «Zu bazara», eranzuten dio S. Pedrok bere Maisu Jesus maitagarriari, «banoa oñez zugana». «Ni naz, bai, ta bazatozke», esaten dio Jesusek S. Pedrori. Jesusen bai hau aditu ta soñeko guziak gañean zituela ta oñetakoak ere kendu bage, ontzitik saltatu ta idorrean balebil bezala itsas gañean asi zen S. Pedro lasterka; ta Jesusen aldera zenean, nor zen bera berez ari adirazteko, baztertu zuen Jesusek bere milagroa, (bada Jesusen milagroa zebillen zebillen gisan S. Pedro) ta asi zen oinpeko urean sartzen ta ondutzen; ta zeren igerian ibilli naiagatik agitz izugarria zen zebillen aizea ta ezin geiagorano asaldatu arkitzen zen itsasoa, ezin zebilkien ta zena ikaraturik esaten dio Jesusi: «Jauna, lagun zakizkit, galdua naz bes-tela», ta bereala Jesusek eskua luzatu ta besotik artu ta, «Uste gutiko gizona, zerk beldurtu zaitu?» esan ta eraman zuen bere ontzira, ta biak aratze berean, gelditu zen aizea ta palakatu zen itsaso aserrean.

Aldi onetan S. Pedrok bezala uts egiten dute otoitzgill anitzek beren eskantzan; eskatzen asi ta laster erdisten ezpadute eskatzen dutena, erditsiko dutelako ustea erdi galdu ta gabe geldituko diralako beldur andiarekin gelditzea; ta uts hau egin ezker, egin oi dute besterik ere; bada geroz epelki ta nagiro egiten dute egiten duten otoitza. Aldi onetan bere beldur-rarekin etzuen S. Pedrok egin bigarren uts hau; bada horduan ez itotze-ko S. Pedrok egin zuena zen, ur gañean iduki zezaken Jesusi lenbaitlen ta indar andiarekin bere laguntza eskatzea. Hau da zerbaiten beharrean arkitzen denak bere otoitz aldietan egin behar duena: beragandik zenbait ere urrutia go gauza, anbat bizirago Jangoikoari eskatzea, ta ark hau egitea,

sinisturik dena den bezala, edo Jangoikoak (eta orobat Jangoikoaren Santuak) askotan ez aditu egiten dutela ekusi artean norañokoa den eskalearen ustea, ta geiagotan ta bortizkiago eskaleari bere gauza eskaraztea ta gero gauza agitz obetua edo hura baño ordain ohea ta zerurako anitz laguntz berari ematea.

Hau zekienak bezala S. Francisco Xavierrek emen bizi zen denboran etzuen galtzen bein ere Janogikoari eskatzen ziozkan gauzen erdits-uste, ez eta munduko perillik andienetan ere; ta bein Jangoikoari bere laguntza eskatu ta bere egiteko sartu zen beldurrik bage Mairuaren islan, esan bazioten ere aratzen ziranez bizia kentzeko izurritz ta benenoz beteak zebiltzala islako gizonek; eta beste aldietan besterik etzuenan Chinara, Japonara edo beste urrutiren batera joateko sartzen zen edozein mairuen edo jentilen ontzitan, Jangoikoak, mairu ta jentilak ez naiagatik, onzia ara zuzenduko zuelako ustean, ta zuzentzen ere zuen ontzi-jaunak nai ta ez. Gauz orietan zuena zen beste gauz guzietan S. Francisco Xavierrek zuen ustea ta bat zen beti eskatzen zituen gauzen bukatza: berak nai bezala-koa edo agitz ohea.

Hau bera da berari zerbait eskatzen dionak artu behar duen bidea: eskatzen diona edo hura baño obeki dagokan gauza erditsiko duelako uste osoan eskatzea ta eskatzen dion gauzak zerbait luzagatuagatik gis berean bere eskantzak egitea. Hau da eskale on guziak egiten dutena ta ez da munduan Jangoikoaren eskale ona bage ekusi duenik. Erdits nai badezu, bada, eskatzen dezuna, izan zaitez eskale ona ta izanen zara, egiten badezu S. Francisco Xavierrekin itsu batek bein egiña.

Beste langilleen artean badira munduan gañeko aizea argiz ta polbor-soñuz betetzen dakitenak. Argi soñu-gai oriek egiten dituzte egun andietarako ta atsegiñezko berri andiak etortzen diran zenbait alditarako. Gai oriek egitea ez da neke andizko lana, baña bai perillezkoa; bada pape-rez ta polboraz egiten diranak dira artako gaiak, eta polbora, dakizun bezala, bazterren errelea da. Koheteen izena dute aizeko soñu-gai argigille oriek. Orien egille eder bat arkitzen zen S. Francisco Xavier ibilli zen Indian ta polbor zati bat bere aitzinean zuela lanean hari zen batez, polborak sua artu ta utzi ziozkan erreka bere bi begiak eta gelditu zen itsu egiña.

Orra suarena: batzuei argi egitea ta beste argia kentzea. Langille oni berea kendu zionetik bukatu ziran onen lanak eta gelditu zen lanezko irabaz-biderik bage ta jateko zerbait biltzeko eskeko bidea baizik etzuela; ta alkeak edo lotsak lenbizian gogortzen bazion ere, beharrak azkenean ar-ezazi zion bide hau; ta emendik atera bage ibilli zen zenbait urtez, urrika-

riz ematen ziotenaz bere jan-edanak egiten zituela; ta bere bizian besterik egien zezakelako asmorik ere arzen etzuela.

Bide zuen S. Francisco Xavierrekin zerbait debozio; bada bein agertu ta esan zion Santuak: «Nai dezu nik zure begiak sendatzea ta len zenuen ekuste berarekin nik zu uztea?». «Jesus, nere Santua, zer itsuri galdetzen zaio hau?», erantzun zion itsuak S. Francisco Xavierri; «nai dut, bai, ta agitz al-ere, ta ez dakit zer negiken nik hau erdistea gatik». «Ori, bada, ta zoaz» (esaten dio S. Francisco Xavierrek) «Cotatako nere Elizara, ta ango nere aintzur imajinaren aitzinean erditsiko dezu nai dezuna».

Zer atsegintza berri onekin itsu gaisoak artu zuena! Hau artu ta bereala artu zuen Cotatako bidea. Sei lego-bide ziran aren itxetik Cotatara. Bidean batu ta nora zijean galdetzen zioten guziei erantzuten zien: «Cotatara, S. Francisco Xavierren eskuz nere begi erreak sendaturik ekustera ta len nuen ekuste onarekin gelditzera; ta milagro hau ekusi nai dutenak, ots, betoz nerekin ara». Zenbait, aren esanez irri egin ta joan ziran beren bidez aitzinean, itsuak zionaz kasorik egiten etzutela, ta beste zenbait artu zuten, itsuari zerraizkola, Cotatako bidea, ekusi naiez itsuarekin an S. Francisco Xavierrek egiten zuena.

Bideko guziei esan ziena esaten zien itsuak Cotatan erritarrei ere; ta erriko ta bideko anitzekin sartu zen itsua S. Francisco Xavierren Elizan. Eraman zuten S. Francisco Xavierren aldarera ta ango imajinaren aitzinean belaunikatu ta asi zen zekizkien otoitz guziak esaten ta S. Francisco Xavierri begietako osasuna ta ekuste on bat eskatzen ta eskatzen. Noizean bein goititzen zuen burua ta jiratzen batera ta bestera, ekusten ote zuen ekusi naiez; baña ekusirik arako bidea artu zuenean baño geiago etzuela ekusten, itzultzen zen bere otoitzera ta otoitz denbora luzearen buruan, egiten zuen len egiña; baña bere al-egin ta ibiller guziekin, anitz horduren buruan atera zuena zen, Elizako guziei bere begi-zulo utsak erakustea ta Cotatarako bidea artu zuenean bezain itsu gelditzea.

Belaunekin anbat horduz lurrean egoteak, egin zituen adiña errezo ta otoitz egiteak, ekarri zuen ango bere arazoak eta hordu artaraño egin zuen barurak nekaturik utzi zuten eri gaisoa ta jateko zerbait artu behar andiarekin; ta ilunabarrean, «Ez du oraindik Santuak egin bere egitekoa, ta pazienza» esan ta artu zuen hostaturako bidea; bidean zenbait hist eta irri egiten ta esaten ziotela: «Itsuak egin du amets ekusi behar duela, baña amets utsa da itsuaren ekus-uste guzia».

«Ez da ametsa, ez», zion itsu gaisoak, «nere ekus-ustea; ekusiko dut berdin, S. Francisco Xavierrek nerekin milagro egiten duela». «Bai, on dagizula; gaur bezala zuk ekusiko dezu noski bigar ta etzi ta datozen egu-

netan ere», esan ta utzi zuten bere ostatuan edo urrikariz eman zioten itxe batean, Elizatik araño berarekin ibilli ziran zenbaiten eta isillik egondu ziran beste guziak. An sartu ta zerbait artu ta egin zuen itsu gaisoak al zuen loa; ta urrengo eguna agertu horduko, joan zen berriz bere Elizara ta S. Francisco Xavierren aldarera.

Ango imajinaren aitzinean belaunikatu ta asi zen leneko eguneko bere eskantza, errezo ta otoitzak egiten; ta egondu zen an egun guzian, bein jaiki, bein jarri, bein belaunikatu, bein bere begi-zuloak alde batera, bein bestera jiratu, bein ere pits bat ekusten etzuela; ta azkenean andik atera zen lenbiziko egunean bezain itsu, egun artan baño ere agitz nekatuagoa ta zerbait artu beharragoa ta horduan baño ere hist eta irri geiago egiten ziotela.

Alere etzen aitzen itsu gaisoaren ekus-ustea ta S. Francisco Xavierren milagroa bere baitan ekusi naia, ta urrengo eguna agertu horduko, joan zen irugarren aldian S. Francisco Xavierren Eliz aldarera. Baña hau ere besteak bezain ongi an igaro ta gelditu zen len bezain begi bage ta ekusterik etzuela; ta andik itxerako bidean mutil txarrak urbildu ta beren eskuz arpegian zapladak eman ta galdetzen zioten: «Itsua, zenbat behatzeri ditu nere eskuak?», eta andiak ere egiten ziozkaten beren hist modu ta irri berriak; eta itsu gaisoak guzia zeraman mee-meki Jangoikoaren ta bere Santu andi S. Francisco Xavierren izenean, ta beti arkitzen zen bat-berean ta bere ekus-uste osoan.

Laugarren eguna etorri ta joan zen itsu gaisoa S. Francisco Xavierren Eliz ta aldare berera, ta goizetik arratseraño leneko egunetako gauz onetan ta eskantz beroetan an egondu ta, atera zen sartu zen bezain uts eta begi bage; ta hau bera agitu zitzaion urrengo ta urrengo ta beste ta zortzigarren egunean ere. Horduko, ta lenago ere, ametsleari bezala begiratzen zioten ekusten zuten geienak, eta egunoro egiten ziozkaten hist eta irri berriak eta irri agitz astunak.

Hau guzia ekusi ta ere, egondu zen itsua ur bazterreko aitz andi, gain-bera datozen bag-olast guziak zeatu ta ere, igitzen ez dena bezala, bere sendantz-uste osoan; ta zazpigarren egunetik sendatu arte guzian egondu zen Elizatik atera ere bage; bada egun artan, anitzek ekusten zutela, aldar aitzinean jaiki ta esan zion S. Francisco Xavierri: «S. Francisco Xavier, zuk ni sendatu arte guzian ez naz emendik aterako; bada, ekusten dezun bezala, onara nintzanean baño agitz gaizkiago arkitzen naz gaur; urrikari ninduten alabaña len ta ematen zidaten bata behar nuen hau ta besteak hura; ta ez nintzan, behar nuena bage, arkitzen; ta emen egun oro eskatu dizudana bage arkitzen naz ta guziak hist eta irri egiten didatela;

ezpanazu, bada, guzien irrigarri egiña ta gosez illa ekusi nai, indazu anbat aldiz eskatu dizudan ta erdits artean eskatuko dizudan bista ta ekustea». Egin zuen esan zuena; bada urrengo irur egunetan egondu zen Elizan, al zituen otoitz guziak egiten, ta irugarren eguneko arrats-aldean edo bere otoitzetako bederatz urrunaren bukatzan, iduritu zitzaion sartzen ziozkatela bere zuloetan bi begi, ta begi, argi ederrez beteak; eta ekusten zituela Aldareko Santua ta Elizan ziran gizon guziak. Ekusten ere zituen ta.

Hau ekusi ta jaiki ta asten da ojuka «Milagro, milagro» esaten ta bate-tik bestera lagunik bage ibiltzen ta leneko bere ezagunak besarkatu ta bakoitzari bere izenez ots-egiten. Arrituen gisan Elizako guziak eta berriaren otsarekin ara ziranak begiratu ta ekusi zuten, sekulan gizonek izandu zituen begirik ederrenak baño ederragoak zirala S. Francisco Xavierrek eman ziozkanak; eta erriz erri ibilli zen bere begi ederrak erakusten ta S. Francisco Xavierren milagro hau bere ta ekusten (zuten) guzien poz, eta atsegintz agitz andiarekin banatzen.

Orra zer den, Jangoiko urrikalt-maitagarriari eskatzen zaion gauza erdisteko, itsu onek egin zuen gisan bein ta berriz ta berriz ta erdits arte guzian, erdits-uste osoarekin Jangoikoari edo Jangoikoaren Santuei eskatzea. Egizu, bada, zuk ere, ta ez anitzek egiten dutena: bein edo berriz gauza eskatu ta erdisten ezpada, alde bat uztea; ta erditsiko dezu eskatzen dezuna edo hura baño ohea den besteren bat. Jangoikoak dizula hau zuk, gaurko itsuak bezala, egiteko grazia: bai arren, bai.